

Cristina ANDREESCU*

SECȚIA A TREIA CAUZA ZHABLYANOV c. BULGARIEI

(Cererea nr. 36658/18)

HOTĂRÂRE

Art 10 • Libertatea de exprimare • Revocarea unui vicepreședinte al Parlamentului pentru discursuri și comportament care justifică represiunile regimului comunist • Diferența dintre revocarea din posturile profesionale și din funcțiile politice precum cea deținută de reclamant • Declarații care nu merită protecția sporită acordată în mod normal exprimării cu privire la aspecte de interes public • Necesitatea măsurii evaluată în contextul istoriei postbelice a Bulgariei și al naturii totalitare a regimului comunist • Statele care au trecut prin represiunile comuniste aflate sub o responsabilitate morală specială de a se distanța de acestea • Eliminarea simbolică și preventivă, mai degrabă decât punitivă • Măsura ”necesară într-o societate democratică”

STRASBOURG

27 iunie 2023

Hotărârea va deveni definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Zhablyanov c. Bulgariei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), întrunită într-o cameră compusă din:

Pere Pastor Vilanova, *Președinte*,
Jolien Schukking,
Yonko Grozev,
Armen Harutyunyan,

---

* *Doctor în Științe Politice, Școala Națională de Științe Politice și Administrative
Email: editor@revistadrepturileomului.ro
Manuscris primit la 24 noiembrie 2023.*

Georgios A. Serghides,
Peeter Roosma,
Andreas Zünd, *judcători*,
și Milan Blaško, *grefierul secției*,

Având în vedere:

cererea (nr. 36658/18) formulată împotriva Republicii Bulgaria depusă la Curte în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (“Convenția”) de către un cetățean bulgar, domnul Valeri Mirchev Zhablyanov (“reclamantul”), la 25 iulie 2018;

decizia de a notifica guvernul bulgar (“guvernul”) cu privire la plângerea privind o presupusă ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și de a declara restul cererii inadmisibile; și

observațiile părților;

După ce a deliberat în ședință privată la 30 mai 2023,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la aceeași dată:

INTRODUCERE

1. Cauza privește în principal două întrebări în temeiul articolului 10 din Convenție. Prima este dacă revocarea din funcție a unui vicepreședinte al Parlamentului bulgar din cauza declarațiilor sale publice poate fi considerată o „ingerință” în dreptul său la libertatea de exprimare în sensul articolului 10 § 1, în special având în vedere natura acestei funcții. A doua întrebare este dacă această revocare, care s-a bazat în principal pe o declarație care justifică „Tribunalul Poporului” – un tribunal penal extraordinar care a funcționat în primul an al ocupării comuniste a Bulgariei în 1944-48 – poate fi considerată ca îndeplinind cerințele articolului 10 § 2 și, în special, ca fiind necesară într-o societate democratică”

FAPTELE

2. Reclamantul s-a născut în 1965 și locuiește la Sofia. Acesta a fost reprezentat în fața Curții de dl. M. Ekimdzhiiev și dna. K. Boncheva, avocați care profesază în Plovdiv.

3. Guvernul a fost reprezentat de agentul său, doamna S. Sobadzhieva din cadrul Ministerului Justiției.

I. ALEGEREA RECLAMANTULUI ÎN FUNCȚIA DE VICEPREȘEDINTE AL PARLAMENTULUI

4. În martie 2017, reclamantul a fost ales membru al Parlamentului Bulgariei – Adunarea Națională – pe listele Partidului Socialist Bulgar (până în aprilie 1990, Partidul

Comunist Bulgar).[1]¹

5. În prima sa ședință plenară din aprilie 2017, Adunarea nou aleasă a adoptat un regulament special de procedură pentru alegerea președintelui și a vicepreședinților. Potrivit acestor reguli, urmau să existe cinci vicepreședinți – câte unul pentru fiecare dintre partidele sau coalițiile ale căror candidați fuseseră aleși ca membri ai Adunării (a se vedea paragraful 46 de mai jos) – și aceștia urmau să fie votați în bloc, și nu unul câte unul. Grupul parlamentar al Partidului Socialist Bulgar, care deținea optzeci din cele 240 de locuri, l-a nominalizat pe reclamant. El, precum și ceilalți patru vicepreședinți (câte unul pentru fiecare dintre celelalte patru grupuri parlamentare), au fost aleși cu 235 de voturi, fără voturi împotriva și fără abțineri.

II. DECLARAȚIILE RECLAMANTULUI ÎN LITIGIU

A. Despre tratatul cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei

6. În ședința plenară din 18 ianuarie 2018, Adunarea Națională a dezbătut o propunere a guvernului de a ratifica un „tratată de prietenie, bună vecinătate și cooperare” încheiat în august 2017 între Bulgaria și (așa cum era atunci) Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. După ce rapoartele privind tratatul au fost prezentate de membrii celor două comisii parlamentare însărcinate cu analizarea acestuia, nouă membri ai Adunării, inclusiv reclamantul, au primit cuvântul pentru a vorbi despre acesta.

7. Reclamantul a menționat de la bun început că va vorbi în nume personal în calitate de membru al Adunării. El a continuat să critice modul în care a fost încheiat tratatul, precum și unele dintre clauzele și limbajul său –care, în opinia sa, a reînviat doctrina „macedonismului”, în special pentru că tratatul recunoștea bulgarii și macedonenii ca două popoare separate care vorbesc limbi diferite. Reclamantul și-a exprimat, de asemenea, îngrijorarea cu privire la efectul unei clauze prin care cele două state se angajau să „ia măsuri eficiente pentru a contracara propaganda ostilă” împotriva celuilalt.

8. Reclamantul a continuat:

Astfel de tratate, votate cu atâta ușurință, fără a le înțelege conținutul, fără a lua în considerare valoarea istorică a națiunii noastre, conștiința noastră de sine și perspectiva dezvoltării Bulgariei, perspectiva pentru noi de a fi un factor în Europa și Balcani. Tocmai astfel de tratate! Pentru că ne sfășie conștiința națională, pentru că națiunea este un spirit – nu forță de muncă ieftină pe șantierele Europei. Națiunea este un spirit, națiunea este conștiință de sine, națiunea este o înțelegere a propriei noastre valori, ca popor în cadrul acestei întregi uniuni – și vindem frivol toate acestea! O vindem Sud-estului, o vindem Vestului și, în plus, explicăm că aceasta este o politică înțeleaptă. Aceasta este o manevră ieftină, dragi colegi – politică, geopolitică și nu doresc să folosesc alte calificări – o manevră de cel mai jos nivel! Aceasta nu este politică de stat...

Dragi colegi, tratatul s-a născut mort, tratatul este o născocire! Tratatul este o apoteoză a

¹ Am păstrat trimiterile la notele de final din decizia Curții, pentru a permite cititorului să le caute în textul original în limba engleză, dacă este interesat. Având în vedere dimensiunea cauzei, nu le-am reprodus.

ambițiilor atlantice ale Balcanilor, [avansate] în detrimentul popoarelor, la fel ca seria de tratate semnate acum o sută de ani, când Bulgaria a pierdut teritoriile și a intrat în mai multe catastrofe naționale. ...

9. Imediat după dezbateri, Adunarea a ratificat tratatul.

B. Despre comemorarea victimelor regimului comunist

10. La începutul ședinței plenare a Adunării Naționale din 1 februarie 2018, un membru al GERB (*Граждани за европейско развитие на България*), partidul politic care deținea cel mai mare număr de mandate parlamentare și care era principalul membru al coaliției de guvernare, a propus un minut de reculegere pentru comemorarea victimelor regimului comunist.[2] În discursul său, acel membru – fost primar al orașului Plovdiv – a menționat în particular miile de persoane condamnate la moarte, închisoare pe viață și termene lungi de închisoare de către „Tribunalul Poporului”.[3]

11. Un membru al partidului politic Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți (*Движение за права и свободи*) a propus apoi ca minutul de reculegere să fie dedicat și turcilor și musulmanilor din Bulgaria care au suferit represiuni sub regimul comunist.

12. Reclamantul a luat cuvântul imediat după acești doi membri, în numele grupului parlamentar al Partidului Socialist Bulgar. S-a dat jos de pe scaunul vicepreședintelui Parlamentului, s-a dus la tribuna parlamentară și a făcut următoarea declarație:

Îmi voi exprima regretul pentru modul în care se dezvoltă parlamentarismul bulgar după treizeci de ani de experiență politică aproape democratică.

Consider că Partidul Socialist Bulgar nu poate fi aruncat în boxa acuzațiilor, dintr-un motiv simplu: pentru că a fost partidul care a condus lupta armată împotriva fascismului și monarho-fascismului în Bulgaria.

Doresc să mă concentrez asupra faptelor istorice concrete, mai degrabă decât asupra ficțiunii literare pe care am auzit-o într-o oarecare măsură. La 1 noiembrie 1943, miniștrii de externe ai Uniunii Sovietice, Statelor Unite ale Americii și Regatului Unit au semnat Protocolul secret al Conferinței de la Moscova, punctul 18 enunțând în mod explicit o declarație despre responsabilitatea hitleriștilor pentru atrocitățile lor și responsabilitatea politică a fascismului. Această declarație a fost publicată și a specificat în mod expres că nu aduce atingere cazului marilor criminali de război ale căror infracțiuni nu aveau o localizare geografică specifică și care urmau să fie pedepsiți prin decizia comună a guvernelor aliaților – punctul 18, 1 noiembrie 1943.

În cadrul Conferinței din Crimeea, desfășurată între 4 și 11 februarie 1945, liderii celor trei state aliate – Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii și Regatul Unit – au reafirmat decizia Conferinței de la Moscova, după care primul ministru al Regatului Unit, Winston Churchill, a făcut următoarea declarație: „Cel mai bine ar fi să fie împușcați toți criminalii de război și fasciștii, împreună cu principalii criminali, oricând sunt prinși.” În timpul aceleiași conferințe, declarația lui Iosif Stalin a fost următoarea: „Vă rog, înainte de împușcături insist totuși să fie judecați”.

Decizia privind procesul de la Nürnberg, precum și privind procesele desfășurate în Europa, în

afara teritoriului Germaniei, a fost luată de organele și conferințele internaționale ale aliaților. Interpretările locale ale foștilor primari municipali și orășenești despre lupta împotriva fascismului sunt greu de înțeles în afara granițelor localităților pe care le-au condus. Vă mulțumesc pentru atenție.

13. După discursul său, reclamantul s-a întors la locul său de vicepreședinte, iar președinta Parlamentului a invitat toți membrii să păstreze un minut de reculegere pentru a „comemora victimele comunismului și victimele Procesului de Renaștere”²⁷.^[4] În timp ce Președinta Parlamentului și toți membrii parlamentului se ridicau de pe scaunele lor pentru minutul de reculegere, reclamantul, care a coborât din nou la tribuna parlamentară, a luat cuvântul și a intervenit propunând de asemenea „comemorarea victimelor fascismului – zecile, sutele de partizani împușcați, soldații din Războiul Patriotic^[5] ...”. Președinta Parlamentului l-a avertizat pe reclamant că minutul de reculegere deja începuse și că „[era] 1 februarie”. Reclamantul a continuat: „... spânzurați și uciși în închisorile Siguranței Statului.[6] Să-i comemorăm pe Geo Milev[7], Joseph Herbst[8] ...”, ceea ce a determinat-o pe Președinta Parlamentului să întrerupă microfonul reclamantului. Președinta Parlamentului a reiterat „Un minut de reculegere pentru victimele regimului comunist și victimele Procesului de Renaștere! Este 1 februarie, stimați colegi!” Reclamantul, care coborâse deja în sala Parlamentului, a strigat la ea „... și pentru victimele fascismului!”, și ea a continuat „Vă rog, plecați-vă capetele, un minut de reculegere pentru a comemora victimele”. După aceea, toți membrii Adunării, inclusiv reclamantul, au tăcut timp de un minut.

C. Despre „Tribunalul Poporului”

14. Într-o declarație emisă la 13 februarie 2018 în semn de protest față de organizarea unui marș cu torțe în memoria unui general-locotenent asasinat la Sofia de partizanii comuniști la 13 februarie 1943, Partidul Socialist Bulgar a proclamat, printre altele, că „Tribunalul Poporului”^[9] fusese cerut de Puterile Aliate în cel de-al Doilea Război Mondial și fusese „o justiție necesară și inevitabilă în timpul războiului”. La scurt timp după publicarea declarației, purtătorul de cuvânt al partidului a clarificat că biroul partidului nu a aprobat textul acesteia, ci pur și simplu a cerut ca aceasta să fie pregătită. Potrivit unor canale mass-media, declarația fusese întocmită de reclamant, care era la acel moment membru al biroului. Într-un interviu televizat acordat două zile mai târziu, la 15 februarie 2018, președintele grupului parlamentar al partidului a afirmat că declarația despre „Tribunalul Poporului” nu reprezintă poziția oficială a partidului și că publicarea declarației incluzând propoziția „deplasată” despre acest tribunal a fost o „neînțelegere”, dar a refuzat să răspundă dacă reclamantul a fost cel care a determinat introducerea acestei propoziții.

15. În observațiile sale prezentate Curții, reclamantul a negat că ar fi autorul acestei propoziții, dar a declarat că este totuși împotriva „evaluărilor unilaterale” ale „Tribunalului Poporului”.

2 „Procesul de renaștere” se referă la politica de asimilare a minorității musulmane pusă în practică de Partidul Comunist Bulgar în perioada 1984-1989.

III. REVOCAREA RECLAMANTULUI DIN FUNCȚIA DE VICEPREȘEDINTE AL PARLAMENTULUI

16. La 15 februarie 2018, grupul parlamentar al GERB i-a cerut reclamantului să demisioneze din funcția de vicepreședinte al Parlamentului, invocând comportamentul său din 1 februarie 2018 și declarația despre „Tribunalul Poporului” (a se vedea paragrafele 10-14 de mai sus). Ei au declarat că membrii grupului parlamentar al Partidului Socialist Bulgar au recunoscut că declarația – pe care au calificat-o drept „ofensatoare pentru întregul popor bulgar” – a fost scrisă de reclamant și au avertizat că, dacă acesta nu acceptă responsabilitatea politică pentru acțiunile sale și demisionează, vor încerca să-l înlăture din funcție.

17. În aceeași zi, ca răspuns la o cererea unui jurnalist de a explica de ce a caracterizat „Tribunalul Poporului” drept „justiție necesară și inevitabilă pe timp de război”, reclamantul a spus că o serie de documente internaționale, nu el, l-au caracterizat în acest fel și a îndemnat toți jurnaliștii prezenți să „citească și să verifice” aceasta, adăugând că documentele „l-au caracterizat chiar ca fiind obligatoriu”.

A. Propunerea de revocare a reclamantului din funcție

18. La 20 februarie 2018, optzeci și unu de membri ai Adunării, în principal din partea GERB (a se vedea paragraful 10 de mai sus), au propus ca reclamantul să fie demis din funcția de vicepreședinte al Parlamentului. Citând cele trei incidente descrise în paragrafele 6-14 de mai sus, aceștia au afirmat că el a abuzat sistematic de puterile sale în sensul regulii 5 § 1 alineatul (2) din Regulamentul Adunării (a se vedea paragraful 48 (b) de mai jos). În opinia lor, declarația sa din 18 ianuarie 2018 potrivit căreia tratatul cu (atunci) Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei era „o manevră de cel mai jos nivel”, „s-a născut mort” și era „o născocire”, a „discreditat toate eforturile celor două state pe o perioadă de douăzeci de ani de a stabili relații de bună vecinătate și înțelegere reciprocă”. Acțiunile reclamantului din 1 februarie 2018 au încălcat articolul 155 § 1 din Regulamentul Adunării (a se vedea paragraful 53 de mai jos) și decența parlamentară și au împiedicat comemorarea victimelor regimului comunist și ale „Procesului de Renaștere”.^[10] Legarea numelui reclamantului de declarația despre „Tribunalul Poporului”^[11] „discreditase Adunarea Națională ca instituție și îi afectase direct autoritatea”, în timp ce, în calitatea sa de vicepreședinte al Parlamentului, reclamantul avea datoria de a susține autoritatea instituțională și politică a Adunării. El merita să poarte responsabilitatea politică pentru această declarație și să piardă „funcțiile sale reprezentative” de vicepreședinte al Parlamentului.

B. Dezbaterea și votarea propunerii

19. A doua zi, 21 februarie 2018, Adunarea Națională a dezbătut propunerea. Dezbaterea a început cu prezentarea propunerii de către un membru al parlamentului din partea GERB.

20. Atunci când i s-a dat cuvântul pentru o declarație personală, reclamantul a subliniat, printre altele, că nu a făcut decât să își exercite dreptul constituțional de a-și exprima punctul de vedere, nu numai în nume personal, ci și în calitate de reprezentant al celor care votaseră pentru partidul său politic și că ocupa funcția de vicepreședinte al Parlamentului în calitate sa de membru al acestui partid. Cea mai mare parte a discursului său a fost dedicată opiniilor sale cu privire la existența fascismului în Bulgaria înainte de 9 septembrie 1944 și cu privire la rolul „Tribunalului Poporului” în istoria țării. El a afirmat, în particular:

Problema adevărului istoric nu va fi rezolvată și nu ne facem iluzii în această privință. Nu trebuie să ne facem iluzii. Pozițiile sunt clare, adevărul – la fel. Victimele sunt un fapt. Monumentele, pe jumătate distruse în negura timpului, unesc din nou la 2 iunie [12] combatanții împotriva fascismului din Bulgaria. Acest lucru este cunoscut de întregul nostru partid. Nu din altă cauză, ci pentru că acele monumente stau pe oasele oamenilor uciși ilegal – decapitați, arși, tăiați în bucăți de călăii fasciști ai Bulgariei. Și această condamnare și sentință a fost dată tocmai împotriva acelor călăi, și se potrivește cu zecile, sutele și miile de condamnări și sentințe pronunțate în Europa, de către instanțele din Franța – peste zece mii de condamnări, de către tribunalele organizate în Regatul Unit, chiar și în Italia, la Trieste, împotriva înaltului comandament al armatei germane, împotriva criminalilor de război, împotriva politicianilor criminali, împotriva celor care au încercat să decapiteze libertatea și democrația în Europa, pe care acum pretindeți că le protejați.

21. Un alt membru al GERB care a luat cuvântul după reclamant a remarcat că declarațiile sale care justifică „Tribunalul Poporului” au fost contrare secțiunii 2(1)(3) din Legea privind declararea regimului comunist din Bulgaria drept criminal (a se vedea paragraful 71 de mai jos).

22. Liderul partidului politic al reclamantului, Partidul Socialist Bulgar, a declarat, printre altele, că revocarea reclamantului din funcție ar încălca Regulamentul Adunării și dreptul său constituțional la libertatea de exprimare. El a mai spus că partidul său nu are intenția de a propune un alt vicepreședinte și că va aștepta ca reclamantul să fie repus în funcție de Curtea Constituțională sau de „Curtea Europeană”.

23. Un alt membru al GERB a subliniat, printre altele, că în 1998 „Tribunalul Poporului” a fost „casat ca ilegal” (a se vedea nota de 3 de mai sus) și că în anul 2000 regimul comunist a fost în mod oficial declarat criminal (a se vedea paragrafele 69-72 de mai jos). La rândul său, președintele grupului parlamentar al GERB a declarat, printre altele, că Partidul Socialist Bulgar avea dreptul să desemneze un alt vicepreședinte și a menționat că acesta a renunțat la acest drept.

24. Propunerea de revocare a reclamantului din funcția de vicepreședinte al Parlamentului a fost adoptată cu 110 voturi la șaptezeci și unu. Nu au existat abțineri, dar membrii Mișcării pentru Drepturi și Libertăți au părăsit ședința înainte de vot, declarând că nu sunt de acord cu propunerea.

IV. CONTESTAREA REVOCĂRII LA CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

A. Desfășurarea procedurii

25. Nouă zile mai târziu, la 2 martie 2018, șaiszeci de membri ai Adunării Naționale au solicitat Curții Constituționale să declare demiterea reclamantului din funcția de vicepreședinte contrară prevederilor Constituției din 1991 care garantează statul de drept (articolul 4 §§ 1 și 2), pluralismul politic (articolul 11 § 1), libertatea de gândire (articolul 37 § 1), libertatea de credință (articolul 38), libertatea de exprimare (articolul 39) și libertatea membrilor Adunării de a se ghida exclusiv după Constituție, legi și convingerile lor personale (articolul 67 §§ 1 și 2 – a se vedea paragrafele 40-41 de mai jos). Aceștia au susținut, de asemenea, că demiterea a încălcat dispoziția constituțională care autorizează Adunarea să adopte propriile norme (articolul 73 – a se vedea paragraful 42 de mai jos). Ei au susținut că niciunul dintre cele trei acte reproșate reclamantului nu a angajat regula 5 § 1 (2) din Regulamentul Adunării (a se vedea paragraful 48 (b) de mai jos). Fiecare dintre aceste acte a fost făcut în calitate sa de membru obișnuit al Adunării, iar nu în calitate de vicepreședinte al acesteia, și a constituit, în plus, o exercitare legitimă, printre altele, a dreptului său constituțional la libertatea de exprimare în calitate de astfel de membru. El nu putea fi sancționat pentru că și-a exercitat în mod corespunzător acest drept.

26. La 22 mai 2018, Curtea Constituțională a acceptat cererea de examinare și a invitat reclamantul și Adunarea să intervină în proces și să prezinte observații scrise. Nici Adunarea, nici reclamantul nu au făcut-o.

B. Hotărârea Curții Constituționale

27. După ce a examinat cauza, la 6 noiembrie 2018 Curtea Constituțională a respins cererea cu șapte voturi la cinci (a se vedea *peu. № 16 om 06.11.2018 г. no κ. δ. № 4/2018 г., обн. ДВ, бр. 95/2018 г.*).

1. Hotărârea majorității

28. Majoritatea a considerat că articolul 76 § 3 din Constituția din 1991 (a se vedea paragraful 39 de mai jos) prevedea implicit că mandatele președintelui și vicepreședinților Adunării Naționale puteau înceta înainte de termen; motivele pentru care se putea face acest lucru nu erau stabilite în Constituție, ci în Regulamentul Adunării. Deoarece Președintele Parlamentului și vicepreședinții erau organe interne ale Adunării, și nu autorități de stat cu drepturi depline, ei nu aveau niciun „mandat” – un termen folosit în Constituția din 1991 numai cu privire la autoritățile statului. Nu a fost o coincidență faptul că Regulamentul nu vorbea despre încetarea prematură a mandatului lor, ci despre revocarea prematură din funcție. Rezoluția de revocare a reclamantului a precizat temeiul său juridic, precum și faptele care, în opinia deputaților care au votat-o, au justificat aplicarea articolului 5 (a se vedea paragraful 48 de mai jos).

29. Prin articolul 67 § 2 din Constituția din 1991 (a se vedea paragraful 41 de mai jos), membrii Adunării trebuiau să respecte Constituția și legile. Acest lucru se aplica și

mai mult președintelui Parlamentului și vicepreședinților. Potrivit rezoluției de revocare a sa, reclamantul a încălcat articolul 5 § 1 alineatul (2) din Regulamentul Adunării printr-un abuz de putere sistematic (*системно*) (a se vedea paragraful 48 (b) de mai jos). În acest caz, caracterul sistematic (*системността*) al comportamentului său nu avea o dimensiune pur cantitativă. O lege dă expresie valorilor sintetizate de membrii Parlamentului în numele poporului, ceea ce înseamnă că fiecare act care contravine acelei legi poate, într-un anumit sens, să poarte semnele distinctive ale unui atac asupra sistemului de valori sociale consacrate în ea. În această privință, trebuia subliniat că, în anul 2000, Adunarea adoptase o lege prin care regimul comunist din Bulgaria era declarat criminal (a se vedea paragrafele 69-72 de mai jos). Deși pur declarativă, această lege reflecta evaluarea societății bulgare asupra acelei perioade din istoria țării. Temeiul pentru calificarea comportamentului reclamantului drept „un abuz sistematic de putere” în rezoluția pentru demiterea sa a fost că acest comportament a fost contrar valorilor exprimate în secțiunea 2 (1) (3) din legea respectivă de către membrii Parlamentului în numele poporului. Declarația pe care majoritatea Adunării a înțeles-o ca fiind scrisă de reclamant – că „Tribunalul Poporului” a fost „o justiție necesară și inevitabilă pe timp de război” – s-a opus acestei legi, care condamnase „represaliile fără precedent împotriva ... tuturor [oamenilor] nevinovați condamnați de așa-numitul « Tribunal al Poporului »”. (a se vedea paragrafele 14 și 18 de mai sus și paragraful 71 de mai jos). Astfel, declarația a încălcat și articolul 67 § 2 din Constituție (a se vedea paragraful 41 de mai jos).

30. Rezoluția Adunării și motivarea propunerii de rezoluție au arătat, în plus, că, la 1 februarie 2018, reclamantul a încălcat decența parlamentară, încălcând articolul 155 § 1 din Regulamentul Adunării (a se vedea paragraful 53 de mai jos), care avea putere de lege. Membrii obișnuiți erau pasibili de sancțiuni disciplinare pentru astfel de încălcări; un vicepreședinte al Parlamentului, care avea o datorie sporită de a susține autoritatea Adunării, trebuia să poarte o răspundere suplimentară pentru acestea. Era irelevant faptul că, atunci când s-a angajat într-un astfel de comportament, reclamantul nu a acționat în calitate sa de vicepreședinte al Parlamentului, din moment ce avea obligația generală de a se comporta într-un mod rezervat și rezonabil de echilibrat, care să conducă la menținerea autorității Adunării.

2. Opinii divergente

(a) Prima opinie separată

31. Într-o opinie separată, un judecător a spus că, din moment ce vicepreședinții rămân membri ai Adunării, libertatea lor de exprimare nu poate fi îngrădită mai mult decât cea a oricărui alt membru, atâta timp cât declarațiile lor nu contravin Constituției și legilor. Acest lucru este cerut de principiul constituțional al pluralismului. Rezultă că un vicepreședinte al Parlamentului ar abuza în mod sistematic de puterile sale sau nu și-ar îndeplini îndatoririle în sensul articolului 5 § 1 (2) din Regulamentul Adunării numai dacă nu și-ar îndeplini îndatoririle prevăzute la articolul 77 din Constituția din 1991 (a se vedea paragrafele 36, 38 și 48 (b) de mai jos). Revocarea unui vicepreședinte care nu intra în mod corespunzător sub incidența articolului respectiv era contrară principiului constituțional al statului de drept.

32. Este adevărat că, la 1 februarie 2018, reclamantul a încălcat în mod deliberat decența parlamentară și a împiedicat exercitarea atribuțiilor Președintelui Parlamentului, încălcându-și obligația constituțională de a-l asista pe Președintele Parlamentului. Acest comportament se încadra perfect în domeniul de aplicare al articolului 5 § 1 (2). Dar celelalte două fapte care i-au fost reproșate nu o fac. Ele au reprezentat o exercitare a dreptului oricărui membru al Adunării de a-și exprima liber opiniile, indiferent dacă acestea erau adevărate sau acceptabile pentru alții. Declarațiile reclamantului despre tratat și „Tribunalul Poporului” nu au avut nimic de-a face cu funcțiile sale constituționale de vicepreședinte al Parlamentului. Deoarece aceste două acte nu ar fi putut încălca Regula 5 § 1 (2), neîndeplinirea atribuțiilor de către reclamant nu a fost „sistematică”. Prin urmare, revocarea sa din funcție a fost neconstituțională.

(b) A doua opinie separată

33. Într-o opinie comună separată, alți patru judecători au subliniat că reclamantul nu poate fi demis prematur din funcție decât în condițiile prevăzute la articolul 5 § 1 (2) din Regulamentul Adunării (a se vedea paragraful 48 (b) de mai jos) și nu din oportunism politic. Dacă revocarea nu îndeplinea aceste condiții, era contrară statului de drept. Un abuz de putere din partea reclamantului sau o neîndeplinire de către acesta a atribuțiilor sale de vicepreședinte al Parlamentului nu ar putea privi decât exercitarea competențelor și îndatoririlor sale specifice în temeiul articolului 77 din Constituția din 1991 și al articolului 8 din Regulamentul Adunării (a se vedea paragrafele 36, 38 și 43-45 de mai jos). Niciunul dintre cele trei incidente care i-au fost imputate în vederea revocării sale nu a vizat aceste competențe și îndatoriri specifice, întrucât, în cursul fiecăreia dintre ele, el acționase în calitatea sa de membru obișnuit al Adunării, și nu pretinsese că vorbește în numele conducerii Adunării, și pur și simplu a exercitat, în fiecare dintre aceste ocazii, printre altele, dreptul său constituțional la libertatea de exprimare. În plus, era îndoielnic că el a fost autorul afirmațiilor despre Tribunalul Poporului” din declarația partidului său politic. Prin urmare, acțiunile sale nu au implicat articolul 5 § 1 (2), care, în plus, impunea ca abaterile vicepreședintelui Parlamentului să fie „sistemice” – o noțiune care nu putea fi interpretată în modul în care a făcut-o majoritatea (a se vedea paragraful 29 de mai sus). Aceasta însemna că revocarea nu a avut o bază factuală adecvată și, prin urmare, a fost contrară statului de drept și neconstituțională. A fost, de fapt, o sancțiune politică impusă de majoritatea parlamentară ca răspuns la opiniile reclamantului. Revocarea era astfel o încălcare a dreptului constituțional al reclamantului la libertatea de exprimare, care era deosebit de extins pentru membrii Adunării. Nici hotărârea majorității, nici rezoluția de revocare a reclamantului nu au clarificat de ce a fost justificată ingerința în acest drept.

V. RESTUL MANDATULUI RECLAMANTULUI ÎN ADUNAREA NAȚIONALĂ

34. Reclamantul a rămas membru al Adunării Naționale până la sfârșitul mandatului acesteia, în martie 2021. În septembrie 2020, a părăsit grupul parlamentar al Partidului Socialist Bulgar și și-a îndeplinit restul mandatului ca membru independent al Adunării.

VI. ALEGEREA UNUI NOU VICEPREȘEDINTE ÎN LOCUL CANDIDATULUI

35. La 10 iulie 2019, grupul parlamentar al Partidului Socialist Bulgar a desemnat un alt membru al parlamentului din acest grup, domnul K.V., ca vicepreședinte al Parlamentului. Acesta a fost ales fără dezbateri, cu 106 voturi pentru, patru împotriva și patru abțineri. El a rămas în acest post până la sfârșitul mandatului Adunării Naționale, în martie 2021. La 30 iunie 2019, reclamantul a fost înlăturat din biroul executiv al Partidului Socialist Bulgar.

CADRUL JURIDIC RELEVANT

I. CONSTITUȚIA DIN 1991

A. Dispoziții privind vicepreședinții Adunării Naționale

36. Prin articolul 77 § 1 și articolul 78 din Constituția din 1991, președintele Adunării Naționale: (a) reprezintă Adunarea; (b) o convoacă; (c) propune ordinea de zi a ședințelor sale; (d) prezidează aceste ședințe și asigură buna desfășurare a acestora; (e) certifică actele Adunării; (f) publică actele respective; și (g) organizează relațiile internaționale ale Adunării. El sau ea poate, de asemenea, să permită arestarea sau punerea sub acuzare penală a unui membru atunci când Adunarea nu este în sesiune (articolul 70 § 1). În cazul în care vicepreședintele republicii nu îl poate înlocui pe președinte (în caz de deces, incapacitate sau demisie), Președintele Parlamentului poate acționa în calitate de Președinte *ad interim* (Articolul 97 § 4).

37. Curtea Constituțională a clarificat faptul că puterile Președintelui Parlamentului în ceea ce privește funcțiile de bază ale Adunării (adoptarea legislației și controlul executivului) nu le depășeau pe cele ale altor membrii. Deși Președintele Parlamentului se bucura de un prestigiu politic deosebit, acesta nu avea drept de veto sau vot decisiv sau prerogative speciale de a propune legislație în plus față de cele ale oricărui alt membru. Prin urmare, Președintele Parlamentului nu era o autoritate independentă a statului în sensul tradițional, chiar dacă el sau ea certifica actele Adunării și putea acționa în mod excepțional în calitate de Președinte al Republicii *ad interim* (a se vedea *peu. № 16 om 10.II.1992 z. no κ. δ. № 25/1992 z., KC, обн. ДВ, бр. 94/1992 z.*).

38. Vicepreședinții îl asistă pe Președintele Parlamentului și îndeplinesc funcțiile pe care acesta le încredințează (Articol 77 § 2).

39. Președintele Parlamentului și vicepreședinții trebuie să fie aleși în prima ședință a fiecărei noi Adunări Naționale (Articolul 76 § 3). Constituția nu stabilește durata mandatului acestora.

B. Dispoziții care reglementează mandatul membrilor Adunării Naționale

40. Articolul 67 § 1 prevede că membrii Adunării Naționale îi reprezintă nu numai pe alegătorii lor, ci reprezintă întreaga națiune și că nu pot fi îngrădiți printr-un mandat imperativ.

41. Potrivit Articolului 67 § 2, membrii Adunării trebuie să acționeze numai în baza Constituției și a legilor, și a convingerilor lor personale.

II. REGULAMENTUL ADUNĂRII NAȚIONALE

42. Potrivit articolului 73 din Constituția din 1991, organizarea și activitatea Adunării Naționale sunt reglementate de Constituție și de regulamentul adoptat de Adunare. Cea de-a patruzeci și patra Adunare Națională, al cărei mandat a început în aprilie 2017 și s-a încheiat în martie 2021, și-a adoptat regulamentul la 27 aprilie 2017, iar acesta a intrat în vigoare la 2 mai 2017.

A. Dispoziții privind vicepreședinții Adunării

43. Articolul 8 § 1 din Regulamentul din 2017 enumeră funcțiile președintelui.

44. Articolul 8 § 2 prevede că vicepreședinții îl asistă pe președinte și îndeplinesc funcțiile pe care acesta le-a delegat. Vicepreședinții prezidează Adunarea alături de Președinte; acesta stabilește care dintre ei face acest lucru în fiecare săptămână (articolul 8 § 3). Unul dintre vicepreședinți prezidează ori de câte ori președintele se retrage pentru a participa la dezbaterile parlamentare (articolul 8 § 6 din Regulament).

45. În cazul în care Președintele decide să delege permanent una dintre funcțiile sale unui vicepreședinte al Parlamentului, el trebuie să facă acest lucru în scris (articolul 8 § 4). În cazul în care Președintele este absent, el trebuie să autorizeze unul dintre vicepreședinți să îl înlocuiască; în cazul în care acesta nu reușește să o facă, înlocuirea este asigurată de vicepreședintele desemnat de cel mai mare partid parlamentar sau coaliție (articolul 8 § 5).

46. Încă din 1991, tradiția a fost ca fiecare grup parlamentar să aibă un vicepreședinte – o poziție consacrată în reguli speciale adoptate de fiecare Adunare succesivă în 1991, 1995, 1997, 2001, 2005, 2009, 2013, 2014, 2017 și 2021.

47. Remunerația vicepreședinților este cu 45% mai mare decât cea a membrilor obișnuiți (articolul 6 § 1 din Regulamentul financiar al Adunării din 2017).

B. Dispoziții privind revocarea vicepreședinților

48. În conformitate cu articolul 5 §§ 1 și 2 din Regulamentul din 2017, vicepreședinții pot fi revocați din funcție înainte de sfârșitul mandatului lor dacă:

(a) demisionează (articolul 5 § 1 (1));

(b) o treime din membrii Adunării propun revocarea lor din cauza (i) unei imposibilități obiective a acestora de a-și îndeplini atribuțiile; (ii) un „sistematic (*системно*) abuz de

putere”, sau (iii) o „sistematică (*системно*) neîndeplinire a funcțiilor [care intră] în sfera lor de competență” (articolul 5 § 1 (2));

(c) grupul parlamentar care i-a numit propune revocarea lor (articolul 5 § 1 (3)); sau

(d) părăsesc grupul parlamentar respectiv sau sunt excluși din acesta sau grupul respectiv încetează să existe (articolul 5 § 2).

49. În situațiile prevăzute la literele (a) și (d) de mai sus, revocarea este pur și simplu anunțată, nu dezbătută și votată, în timp ce în situațiile prevăzute la literele (b) și (c), aceasta este supusă la vot, care trebuie precedat de o audiere a persoanei în cauză. Propunerea de revocare este acceptată dacă este susținută de mai mult de jumătate din toți membrii prezenți (articolul 5 §§ 3 și 4).

50. Toate Regulamentele anterioare ale Adunării Naționale adoptate în temeiul Constituției din 1991 (în 1991, 1995, 1997, 2001, 2005, 2009, 2013 și 2014) conțineau dispoziții similare.

51. În 1992, un grup de membri ai Adunării a contestat prevederile în vigoare atunci în fața Curții Constituționale, argumentând că demiterea prematură a Președintelui Parlamentului nu putea fi reglementată de Regulamentul Adunării. Curtea a respins contestația, considerând că articolul 73 din Constituția din 1991 (a se vedea paragraful 42 de mai sus) autoriza Adunarea să se auto-reglementeze prin intermediul Regulamentului; aceasta includea îndepărtarea prematură a președintelui său. Această soluție era pe deplin conformă cu rolul constituțional al președintelui Parlamentului (a se vedea paragraful 36 de mai sus) și era similară cu modul în care chestiunea era reglementată în constituțiile multor alte state europene (a se vedea *peu. № 16 om 10.11.1992 z. no κ. δ. № 25/1992 z., KC, обн. ДВ, бр. 94/1992 z.*).

52. Un amendament din 1998 la articolul 5 a introdus posibilitatea de a demite un vicepreședinte fără vot în cazul în care grupul parlamentar care l-a desemnat încetează să existe (a se vedea punctul 48 litera (d) *in fine* de mai sus). Un grup de membri ai Adunării a contestat amendamentul în fața Curții Constituționale, argumentând că este contrar principiului constituțional al statului de drept. Curtea a respins contestația, reiterând că, în conformitate cu Constituția din 1991, Adunarea își poate reglementa organizarea internă în mod autonom; inclusiv motivele pentru care și-ar putea demite președintele sau vicepreședinții și procedura care trebuie urmată în astfel de cazuri (a se vedea *peu. № 13 om 04.06.1998 z. no κ. δ. № 11/1998 z., KC, обн. ДВ, бр. 67/1998 z.*).

C. Dispoziții privind comportamentul parlamentarilor

53. Conform articolului 155 § 1 din Regulamentul din 2017, comportamentul membrilor Adunării trebuie să se bazeze pe stima pentru autoritatea Adunării și respectul față de ceilalți membri și față de cei din afară; nu trebuie să împiedice activitatea parlamentară normală sau ordinea în clădirea Adunării.

III. DISPOZIȚII LEGALE ȘI JURISPRUDENȚĂ REFERITOARE LA „TRIBUNALUL POPORULUI”

A. Temeiul juridic pentru „Tribunalul Poporului”

54. „Tribunalul Poporului” a fost înființat printr-un decret (*наредба-закон*) – intitulat „Judecarea de către un Tribunal al Poporului a celor vinovați de târârea Bulgariei în [al doilea] război mondial împotriva popoarelor aliate și de fărădelegile legate de aceasta” – care a fost adoptat de guvern la 30 septembrie 1944 și a fost publicat și a intrat în vigoare la 6 octombrie 1944. În temeiul articolului 1 din decret, sarcina sa era de a judeca (a) miniștrii guvernului care au fost în funcție între începutul anului 1941 și 9 septembrie 1944; (b) membri ai parlamentului din cea de-a douăzeci și cincea Adunare Națională (al cărei mandat a durat din februarie 1940 până la 23 august 1944); și (c) „alte persoane civile sau militare” pentru infracțiunile prevăzute la articolul 2 din decret.

55. Articolul 2, așa cum a fost redactat inițial și modificat la sfârșitul lunii noiembrie 1944, prevedea că următoarele categorii de persoane erau pedepsite cu închisoare pe o perioadă nespecificată, închisoare pe viață sau moarte, precum și cu amendă:

(a) persoanele care, după 1 ianuarie 1941, „au expus securitatea statului sau au pus în pericol interesul poporului, fie prin încheierea de tratate internaționale cu statele beligerante, fie prin decizia de a declara sau de a conduce un război” (punctul 1);

(b) persoanele aflate în poziții de autoritate care, după 22 iunie 1941, „au ordonat acte care încălcau neutralitatea Bulgariei față de Uniunea Sovietică și care au agravat astfel poziția internațională a Bulgariei” (punctul 2);

(c) persoanele aflate în poziții de autoritate care, „în legătură cu declararea și desfășurarea războiului cu Anglia și Statele Unite ale Americii, nu și-au îndeplinit îndatoririle prin luarea în timp util a măsurilor corespunzătoare pentru a proteja poporul și statul de daune morale și materiale” (punctul 3);

(d) persoanele care, după 1 ianuarie 1941, „în interiorul vechilor granițe ale țării, în Macedonia, Tracia sau în altă parte, și-au folosit legăturile cu autoritățile sau cu statele beligerante sau funcțiile pentru a-și procura lor sau altcuiva un câștig pecuniar ilicit” (punctul 4);

(e) persoanele care „au fost în serviciul Germaniei sau al aliaților săi și, în timp ce îndeplineau acest serviciu, au contribuit activ și substanțial la realizarea politicilor acestui stat în detrimentul poporului bulgar” (punctul 5);

(f) persoanele care „au trimis în aceeași perioadă trupe [bulgare] în Iugoslavia și Grecia, pentru a persecuta trupele de eliberare a poporului din aceste țări, precum și comandanții militari care, prin acțiunile sau omisiunile lor, au pus în pericol a trupele [bulgare]” (punctul 6);

(g) persoanele care „în interiorul sau exteriorul țării, au ordonat, încurajat sau comis omoruri, vătămări corporale grave, incendieri, spargerii, tâlhării și torturi în legătură cu politicile interne sau externe puse în aplicare de guverne după 1 ianuarie 1941” (punctul 7);

(h) persoanele care „au servit voluntar poliția, jandarmeria sau armata și le-au

furnizat informații privind siguranța sau interesele importante ale partizanilor sau ale altor luptători pentru eliberarea poporului” (punctul 8);

(i) „anchetatori, procurori și judecători care, în cursul anchetelor sau proceselor preliminare sau prin deciziile lor, au dat dovadă de părtinire vădită și de exces de zel în vederea sprijinirii terorii, fărâdelegii și violenței împotriva poporului” (punctul 9);

(j) persoanele care „au contribuit activ și substanțial în țară sau în afara ei, de la 1 ianuarie 1941 până la 9 septembrie 1944, prin acțiunile, scrierile, cuvintele lor sau în alt mod, la plănuirea sau săvârșirea faptelor de mai sus ori la persecutarea evreilor” (punctul 10).

56. Prin articolul 4 § 2 din decret, toate sau o parte din bunurile persoanei condamnate urmau să fie confiscate.

57. „Tribunalul Poporului” era, de asemenea, competent să judece, să condamne și să stabilească sentința persoanelor care decedaseră, chiar dacă decesul avusese loc înainte ca acestea să fie acuzate (articolul 4 § 3).

58. „Tribunalul Poporului” era format din două tipuri de judecători: „judecători ai poporului”, aleși de comitetele regionale ale Frontului Patriei [13], și judecători numiți de ministrul justiției (la acel moment, un reprezentant al Partidului Muncitoresc Bulgar (comunist), ulterior al Partidului Comunist Bulgar – a se vedea nota 1) din rândul judecătorilor și avocaților din țară (articolul 6 § 1). Completele sale au fost, de asemenea, constituite de ministrul justiției: (a) completele centrale formate din treisprezece judecători (patru numiți și restul aleși), pentru a judeca „regenții, miniștrii guvernului, membrii parlamentului, consilierii palatului și personalitățile spirituale și militare de rang înalt”, și (b) completele regionale formate dintr-un judecător numit și patru judecători aleși (articolul 7). Curtea avea un procuror-șef al poporului și alți procurori, toți numiți de guvern la propunerea ministrului justiției (articolul 5 § 1).

59. „Tribunalul Poporului” trebuia să-și judece toate cazurile „în cel mai scurt timp” și să-și termine toate procesele înainte de 31 martie 1945 (articolul 9 §§ 1 și 4). Hotărârile sale nu puteau face obiectul unei căi de atac și trebuiau executate imediat (articolul 10).

B. Funcționarea „Tribunalului Poporului”

60. „Tribunalul Poporului” avea treisprezece complete centrale și șaiszeci și opt regionale. Conform datelor publicate de Agenția Arhivelor de Stat din Bulgaria (a se vedea <https://narodensud.archives.bg/>), primul complet central a fost însărcinat cu judecarea celor trei foști regenți (în funcție între septembrie 1943 și 9 septembrie 1944), a nouă foști consilieri regali și a tuturor miniștrilor din cele cinci guverne aflate la putere între februarie 1940 și 9 septembrie 1944; în total, cincizeci și unu de persoane. Al doilea complet central a fost însărcinat cu judecarea foștilor membri ai parlamentului; în total, 134 de persoane. Cel de-al treilea complet central a fost însărcinat cu judecarea celor șase membri bulgari ai comisiilor de anchetă Katyn și Vinnytsia din 1943. [14] Al patrulea complet central a fost însărcinat în principal cu judecarea foștilor ofițeri militari; în total, 341 de persoane. Cel de-al cincilea complet a fost însărcinat în principal cu judecarea unor foști ofițeri de poliție, jandarmerie și informații; în total, 115 persoane. Al șaselea

complet central a fost însărcinat cu judecarea unor jurnaliști, scriitori, caricaturiști, gazde radio, editori și directori de ziare, precum și lideri și activiști ai organizațiilor naționaliste presupuse a fi efectuat propagandă în favoarea Italiei fasciste și a Germaniei naziste; în total, aproximativ o sută de oameni. Al șaptelea complet central a fost însărcinat cu judecarea oficialilor acuzați că s-au angajat în persecuții antievreiești în Bulgaria sau în teritoriile ocupate de aceasta în timpul celui de-al doilea război mondial; în total, aproximativ șaptezeci de persoane. Cel de-al optulea complet central a fost însărcinat cu judecarea ofițerilor militari, de poliție și jandarmerie și a altor oficiali suspectați că au luat parte la acțiuni punitive împotriva partizanilor și a susținătorilor acestora; în total, 104 persoane. Cel de-al nouălea complet central a fost însărcinat cu judecarea foștilor judecători și procurori militari, precum și a funcționarilor de poliție și a colaboratorilor; în total, aproximativ 230 de persoane. Cel de-al zecelea complet central a fost însărcinat cu judecarea oficialilor și a oamenilor de afaceri presupuși responsabili pentru legarea economiei Bulgariei de cea a Germaniei; în total, optzeci și patru de persoane. Cel de-al unsprezecelea complet central a fost însărcinat cu judecarea oficialilor suspectați că au comis infracțiuni în teritoriile ocupate de Bulgaria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial; în total, aproximativ 180 de persoane. Cel de-al doisprezecelea complet central a fost însărcinat cu judecarea agenților de informații ai Gestapo-ului și germanilor, a liderilor diferitelor organizații neguvernamentale și a unor foști ofițeri de poliție și colaboratori secreți; în total, aproximativ 170 de persoane. Cel de-al treisprezecelea complet central a fost însărcinat cu judecarea foștilor ofițeri de poliție și colaboratori, precum și a ofițerilor militari și a militarilor suspectați că au persecutat sau ucis partizani sau susținători ai acestora în mai multe regiuni.

61. Printre persoanele condamnate de cel de-al șaptelea complet a fost dl Aleksandar Belev, fostul șef în 1942-43 al Comisariatului pentru Afaceri Evreiești. La 2 aprilie 1945 el a fost condamnat pentru „contribuția activă și substanțială, prin acțiunile și scrierile sale, la persecutarea evreilor”. În motivarea hotărârii sale, completul a notat că acesta a luat parte la pregătirea diferitelor reglementări antisemite, a convenit cu un reprezentant german să deporteze evreii din Bulgaria, a realizat deportarea evreilor din teritoriile iugoslave și grecești ocupate de Bulgaria în timpul celui de-al doilea război mondial într-un mod foarte crud, a organizat crearea lagărelor de concentrare și a condus în mod activ adoptarea reglementărilor pentru relocarea forțată a evreilor care trăiau în Sofia în mediul rural. Domnul Belev a fost ucis extrajudiciar înainte de proces. Al șaptelea complet a condamnat și alți angajați ai Comisariatului pentru Afaceri Evreiești. Alte persoane aflate în poziții de responsabilitate care au luat parte la adoptarea și punerea în aplicare a Legii rasiste de Apărare a Națiunii din 1941 – care prevedea, în secțiunile 21-32, măsuri represive ample împotriva evreilor din Bulgaria, inclusiv deposedarea lor de drepturile civile și de proprietate – au fost, de asemenea, printre cei condamnați de diferite complete.

62. Din decembrie 1944 până în aprilie 1945, completele centrale și regionale ale „Tribunalului Poporului” au ținut în total mai mult de 130 de procese împotriva a aproximativ 11.000 de acuzați, dintre care mai mult de 9.000 au fost găsiți vinovați și condamnați – aproape 2.700 la moarte. Unele dintre persoanele condamnate la moarte fuseseră deja executate extrajudiciar înainte sau în timpul procedurilor. Primele condamnări

și sentințe – cele ale foștilor regenți, consilieri regali, miniștri ai guvernului și membri ai parlamentului – au fost pronunțate la 1 februarie 1945, iar persoanele condamnate la moarte au fost executate în aceeași noapte.

C. Amnistia din 1964 pentru unele persoane condamnate de „Tribunalul Poporului”

63. O lege de amnistie din 1964 a amnistiat toate persoanele condamnate pentru infracțiuni în temeiul decretului de instituire a „Tribunalului Poporului” comise înainte de 9 septembrie 1944, cu excepția celor condamnați pentru infracțiuni în temeiul articolului 2, punctele 1, 2 și 6 din decret (a se vedea paragraful 55 (a), (b) și (f) de mai sus) și a celor condamnați la moarte sau închisoare pe viață (secțiunea 5 (1) din Legea Amnistiei din 1964).

D. Cererea din 1994 adresată Curții Constituționale de a declara neconstituțional decretul de instituire a „Tribunalului Poporului”

64. În 1994, la câțiva ani după căderea regimului comunist din Bulgaria, procurorul-șef a cerut Curții Supreme (de atunci) să anuleze, în cadrul procedurilor de supraveghere și revizuire – o posibilitate procedurală care a încetat să existe în iunie 2000 – unele dintre hotărârile „Tribunalului Poporului”. Curtea Supremă a suspendat procedurile și, în martie 1994, reuniunea sa plenară a invitat Curtea Constituțională să decidă dacă decretul de instituire a „Tribunalului Poporului” era compatibil cu Constituția din 1991, tratatele la care Bulgaria era parte și normele general recunoscute ale dreptului internațional. Curtea a subliniat că decretul (a) a incriminat retroactiv acte anterioare, încălcând interdicția de a face acest lucru din Constituție și din articolul 7 § 1 din Convenție; (b) a înființat un tribunal extraordinar, încălcând interdicția constituțională de a face acest lucru; (c) a prevăzut urmărirea penală a persoanelor decedate, contrar normei constituționale potrivit căreia numai persoanele încă în viață puteau fi urmărite penal; (d) a restrâns excesiv dreptul la apărare; (e) a interzis recursurile, contrar art. 2 § 1 din Protocolul nr. 7 din Convenție; (f) nu a stabilit niciun regim probatoriu ceea ce a condus la arbitrar; și (g) a fost adoptat cu încălcarea procedurii constituționale corespunzătoare.

65. În iulie 1994, Curtea Constituțională a refuzat să se ocupe de cererea Curții Supreme pe motiv că decretul de înființare a „Tribunalului Poporului” a avut un efect juridic unic, care a încetat în martie 1945. Acesta nu mai făcea parte din legea în vigoare în Bulgaria și, prin urmare, Curtea Constituțională nu avea competența de a aprecia dacă era compatibil cu Constituția din 1991. Toate tratatele internaționale citate în cererea Curții Supreme fuseseră încheiate după ce decretul încetase deja să funcționeze și, prin urmare, el nu putea fi analizat nici din punctul de vedere al compatibilității cu acestea (a se vedea *onp. № 3 om 14.07.1994 z. no κ. δ. № 7/1994 z., KC*).

E. Anularea a două dintre hotărârile „Tribunalului Poporului” din 1996

66. Într-o decizie interpretativă din 1995, Curtea Supremă (de atunci) a statuat că moștenitorii persoanelor condamnate de „Tribunalul Poporului” nu aveau calitate procesuală pentru a solicita revizuirea hotărârilor sale; această posibilitate era rezervată procurorului-șef (a se vedea *тълк. пев. № 1 от 17.02.1995 г. по н. д. № 3/1994 г., BC, OCHK*).

67. În 1995, procurorul-șef a solicitat Curții Supreme (de atunci) să anuleze hotărârile pronunțate de primul și al doilea complet ale „Tribunalului Poporului” (a se vedea paragraful 60 de mai sus). În aprilie și august 1996, Curtea Supremă a admis aceste cereri (a se vedea *пев. № 243 от 12.04.1996 г. по н. д. № 707/1995 г., BC, II н. о., și пев. № 172 от 26.08.1996 г., по н. д. № 120/1995 г., BC, I н. о.*). În prima dintre aceste două hotărâri, în care a revizuit condamnările a 126 de membri ai parlamentului, Curtea Supremă a remarcat, printre altele, că hotărârea „Tribunalului Poporului” s-a bazat pe o mărturie politizată și unilaterală, dând impresia că acuzații au fost condamnați pe baza unei idei preconcepționate privind vinovăția lor colectivă ca membri ai unui guvern înlăturat prin forță. Curtea a adăugat că toate capetele de acuzare, cu excepția unuia, nu au prezentat fapte susceptibile să constituie infracțiunile imputate, că membrii condamnați ai parlamentului nu au acționat cu *mens rea* cu privire la aceste infracțiuni și că au fost efectiv pedepsiți pentru opiniile și acțiunile lor politice. Celălalt cap de acuzare, referitor la infracțiunea de ordonare, încurajare sau comitere a unor acte de violență (a se vedea paragraful 55 (g) de mai sus) necesita o evaluare de la caz la caz. Pentru majoritatea condamnaților, hotărârea „Tribunalului Poporului” nu se referea în mod concret la astfel de acte. Pentru douăzeci și șase dintre ei, hotărârea menționase împrejurări care îi legau de astfel de acte de violență, dar era necesar să se analizeze cu atenție fiecare caz pentru a vedea dacă aceste constatări erau dovedite. În toate cazurile, cu excepția a două, nu a fost așa. Prin urmare, a fost necesar să se anuleze condamnările a 124 din cei 126 de membri ai parlamentului condamnați și ca aceștia să fie achitați.

F. Hotărârea din 1998 a Curții Constituționale cu privire la „Tribunalul Poporului”

68. Într-o hotărâre din 1998 privind, printre altele, întrebarea dacă o lege care prevedea restituirea bunurilor confiscate prin hotărâri ale „Tribunalului Poporului” (a se vedea paragraful 56 de mai sus) a adus, prin inversarea efectelor unor hotărâri judecătorești, atingere în mod nepermis separației puterilor și independenței judecătorilor, Curtea Constituțională a declarat că „Tribunalul Poporului” „[nu a fost] o instanță care exista și funcționa ca parte a sistemului judiciar obișnuit”, ci „un tribunal extraordinar ... ai cărui membri [fuseseră] chiar persoane fără calificări juridice” și care acționase privind „acuzații aduse chiar și împotriva unor persoane care muriseră deja”. Potrivit Curții Constituționale, hotărârile tribunalului „nu puteau fi caracterizate drept hotărâri judecătorești”, deoarece „nu îndeplineau cerințele unui proces echitabil prevăzute în Constituție” (a se vedea *пев. № 4 от 11.03.1998 г. по н. д. № 16/1997 г., KC, обн., ДВ, бр. 30/1998 г.*).

IV. LEGEA DIN 2000 PRIN CARE REGIMUL COMUNIST DIN BULGARIA A FOST DECLARAT CRIMINAL

69. În 2000, Adunarea Națională a Bulgariei a adoptat o lege prin care regimul comunist din Bulgaria a fost declarat criminal.

70. Articolul 1 (1) din această lege declara că Partidul Comunist Bulgar a venit la putere la 9 septembrie 1944 cu ajutorul unei „puteri ostile aflate în conflict [cu Bulgaria]”^[15] și încălcând Constituția din 1879 (atunci în vigoare), iar articolul 1 (2) declara că acest partid a fost responsabil pentru guvernarea țării între 9 septembrie 1944 și 10 noiembrie 1989.

71. Articolul 2 (1) (3) afirma că activiștii principali și conducerea acestui partid au fost responsabili pentru „represaliile fără precedent împotriva ... tuturor [oamenilor] nevinovați condamnați de așa-numitul « Tribunal al Poporului »”.

72. Articolul 3 (1) proclama regimul comunist, considerat a fi la putere între cele două date de mai sus, ca fiind „criminal”, iar articolul 3 (2) eticheta Partidul Comunist Bulgar drept „o organizație criminală ... care viza suprimarea drepturilor omului și a sistemului democratic”.

V. LEGEA DIN 1991 PRIVIND REABILITAREA POLITICĂ ȘI CIVILĂ A PERSOANELOR PERSECUTATE

73. Articolul 1 (1) din Legea din 1991 privind reabilitarea politică și civilă a persoanelor persecutate, modificată în 2010, reabilita toate persoanele condamnate de al treilea complet al „Tribunalului Poporului” (a se vedea punctul 60 de mai sus). Notele explicative ale proiectului de lege (nr. 054-01-25) care au condus la amendamentul din 2010 specificau că aceștia erau cei patru membri bulgari ai comisiilor de anchetă Katyn și Vinnytsia din 1943^[16] care au aderat la poziția că autoritățile sovietice au fost responsabile pentru aceste masacre, și a declarat că este inadmisibil ca persoanele care au vorbit public despre crimele regimului sovietic să rămână fără reabilitare, care nu mai putea fi efectuată judiciar din motive procedurale și practice (a se vedea paragrafele 64 și 66 de mai sus).

MATERIALE RELEVANTE ALE CONSILIULUI EUROPEI

74. Rezoluția 1481 (2006) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) privind necesitatea condamnării internaționale a crimelor regimurilor comuniste totalitare are următorul conținut:

1. Adunarea Parlamentară face trimitere la Rezoluția sa 1096 (1996) privind măsurile de înlăturare a moștenirii fostelor sisteme totalitare comuniste.
2. Regimurile comuniste totalitare care au condus Europa Centrală și de Est în secolul trecut și care sunt încă la putere în mai multe țări din lume au fost, fără excepție, caracterizate de încălcări masive ale drepturilor omului. Încălcările au fost diferite în funcție de cultură, țară și

perioada istorică și au inclus asasinat și execuții individuale și colective, moartea în lagărele de concentrare, înfometarea, deportările, tortura, munca silnică și alte forme de teroare fizică în masă, persecuția pe motive etnice sau religioase, încălcarea libertății de conștiință, de gândire și de exprimare, a libertății presei, și, de asemenea, lipsa pluralismului politic.

3. Crimele au fost justificate în numele teoriei luptei de clasă și al principiului dictaturii proletariatului. Interpretarea ambelor principii a legitimat „eliminarea” persoanelor considerate dăunătoare construcției unei noi societăți și, ca atare, dușmani ai regimurilor comuniste totalitare. Un număr mare de victime din fiecare țară în cauză erau proprii cetățeni. A fost cazul în special al popoarelor din fosta URSS, care au depășit cu mult alte popoare în ceea ce privește numărul victimelor.

4. Adunarea recunoaște că, în ciuda crimelor regimurilor comuniste totalitare, unele partide comuniste europene au contribuit la realizarea democrației.

5. Căderea regimurilor comuniste totalitare din Europa Centrală și de Est nu a fost urmată în toate cazurile de o investigație internațională a crimelor comise de acestea. Mai mult, autorii acestor crime nu au fost aduși în fața justiției de către comunitatea internațională, așa cum a fost cazul crimelor oribile comise de național-socialism (nazism).

6. În consecință, conștientizarea publică a crimelor comise de regimurile comuniste totalitare este foarte slabă. Partidele comuniste sunt legale și active în unele țări, chiar dacă în unele cazuri nu s-au distanțat de crimele comise de regimurile comuniste totalitare în trecut.

7. Adunarea este convinsă că o conștientizare a istoriei este una dintre condițiile prealabile pentru evitarea unor crime similare în viitor. În plus, evaluarea morală și condamnarea crimelor comise joacă un rol important în educația tinerelor generații. Poziția clară a comunității internaționale cu privire la trecut poate fi o referință pentru acțiunile lor viitoare.

8. Mai mult, Adunarea consideră că victimele crimelor comise de regimurile comuniste totalitare care sunt încă în viață sau familiile lor merită compasiune, înțelegere și recunoaștere pentru suferințele lor.

9. Regimurile comuniste totalitare sunt încă active în unele țări ale lumii și crimele continuă să fie comise. Percepțiile interesului național nu ar trebui să împiedice țările să critice în mod adecvat regimurile comuniste totalitare actuale. Adunarea condamnă cu fermitate toate aceste încălcări ale drepturilor omului.

10. Dezbaterile și condamnările care au avut loc până acum la nivel național în unele state membre ale Consiliului Europei nu dispensează comunitatea internațională de a lua o poziție clară față de crimele comise de regimurile comuniste totalitare. Aceasta are obligația morală de a face acest lucru fără întârziere.

11. Consiliul Europei este bine plasat pentru o astfel de dezbatere la nivel internațional. Toate fostele țări comuniste europene, cu excepția Belarusului, sunt acum membre, iar protecția drepturilor omului și statul de drept sunt valori de bază pe care le apără.

12. Prin urmare, Adunarea condamnă cu fermitate încălcările masive ale drepturilor omului comise de regimurile comuniste totalitare și își exprimă compasiunea, înțelegerea și recunoașterea față de victimele acestor crime.

13. În plus, solicită tuturor partidelor comuniste sau postcomuniste din statele sale membre care nu au făcut încă acest lucru să reevalueze istoria comunismului și propriul trecut, să se distanțeze în mod clar de crimele comise de regimurile comuniste totalitare și să le condamne

fără nicio ambiguitate.

14. Adunarea consideră că această poziție clară a comunității internaționale va deschide calea către continuarea reconcilierii. Mai mult, sperăm că va încuraja istoricii din întreaga lume să-și continue cercetările care vizează determinarea și verificarea obiectivă a ceea ce s-a întâmplat.

LEGEA

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 10 DIN CONVENȚIE

75. În ceea ce privește plângerea sa, că a fost înlăturat din funcția de vicepreședinte al Adunării Naționale ca urmare a declarațiilor pe care le-a făcut, reclamantul s-a bazat pe articolul 10 din Convenție, care prevede, în secțiunile sale relevante:

1. Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice ...
2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

A. Admisibilitatea

1. Solicitarea Guvernului de aplicare a articolului 17 din Convenție

(a) Argumentele părților

76. Potrivit Guvernului, plângerea era incompatibilă *ratione materiae* cu prevederile Convenției în virtutea art. 17. Acest lucru se datora existenței unui consens în Europa că regimurile comuniste au fost incompatibile cu prevederile și spiritul Convenției și au fost caracterizate de încălcări masive ale drepturilor omului. Rezoluția APCE 1481 (2006) a îndemnat partidele politice post-comuniste să se distanțeze de aceste atrocități și să le condamne fără ambiguitate. În orice caz, toate ideologiile totalitare trebuiau tratate pe picior de egalitate, iar exprimarea lor, sub orice formă, nu se putea bucura de protecție. Persecuția realizată de „Tribunalul Poporului” fusese clar stabilită și condamnată de legislativ. În Bulgaria exista un consens cu privire la faptul că acest tribunal extraordinar, instituit de regimul comunist, fusese responsabil pentru încălcări grave ale drepturilor omului. Încercarea reclamantului de a legitima această persecuție nu intra, așadar, sub protecția articolului 10, în special atunci când se lua în considerare rolul său public, modul în care s-a exprimat și faptul că nu s-a distanțat ulterior de această poziție.

77. Reclamantul a susținut că, spre deosebire de poziția față de nazism, nu a existat un consens cu privire la tribunalele, cum ar fi „Tribunalul Poporului”, înființate după cel de-al doilea război mondial în diferite țări europene pentru a judeca criminalii de război,

naziștii și colaboratorii acestora. El a menționat că „Tribunalul Poporului” a fost creat și a funcționat sub guvernul Frontului Patriei, înainte de instaurarea regimului comunist în Bulgaria, că activitatea sa este încă evaluată în moduri diferite și că dezbaterile despre acesta continuă. În plus, nu se putea face nicio paralelă între Partidul Socialist Bulgar și partidele politice de extremă dreaptă. După cum reiese din declarațiile sale, poziția sa s-a bazat pe fapte istorice și nu a apărut modul de funcționare a „Tribunalului Poporului” și nu a discreditat victimele sale, ci pur și simplu a cerut o viziune mai luminată și mai echilibrată față de o perioadă dureroasă din istoria Bulgariei. Argumentând că „Tribunalul Poporului” a fost justificat în Bulgaria postbelică, el a apărut de fapt victimele represiunilor antisemite din teritoriile ocupate de aceasta în timpul celui de-al doilea război mondial, deoarece tribunalul i-a pedepsit și pe autorii acestei represiuni. Prin urmare, articolul 17 din Convenție nu se aplica în cazul său.

(b) Aprecierea Curții

78. Articolul 17 din Convenție se aplică direct numai în mod excepțional și în cazuri extreme. În cazurile sub incidența articolului 10, se poate recurge la el pentru a declara o plângere incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției numai dacă este imediat clar că exprimarea în cauză a urmărit să abată acest articol de la scopul său real prin utilizarea dreptului la libertatea de exprimare în scopuri contrare valorilor Convenției (a se vedea *Pastörs c. Germaniei*, nr. 55225/14, § 37, 3 octombrie 2019, cu referințe suplimentare). Acest aspect trebuie apreciat în lumina circumstanțelor și a întregului context (a se vedea *M'Bala M'Bala c. Franței* (dec.), nr. 25239/13, § 37, CEDO 2015 (extras)). În speță, se poate adăuga că din jurisprudența Curții în materie reiese că acest context este în primul rând cel al țării în care au fost făcute declarațiile în litigiu.

79. În acest caz, nu este imediat clar că actele și declarațiile în cauză, în special declarația despre „Tribunalul Poporului”, au căutat să folosească libertatea de exprimare în scopuri contrare valorilor Convenției (spre comparație *Lilliendahl c. Islandei* (dec.), nr. 29297/18, § 26, 12 mai 2020; în contrast *Belkacem c. Belgiei* (dec.), nr. 34367/14, §§ 33-34, 27 iunie 2017, și *Roj TV A/S c. Danemarcei* (dec.), nr. 24683/14, §§ 46-48, 17 aprilie 2018). Evaluarea acestui aspect necesită o analiză mai aprofundată a naturii actelor și declarațiilor respective, precum și a contextului în care au fost făcute. Rezultă că plângerea în temeiul articolului 10 nu poate fi considerată incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției în temeiul articolului 17, dispoziție care va fi relevantă mai degrabă atunci când se va determina dacă îndepărtarea reclamantului din funcție a fost „necesară într-o societate democratică” (a se vedea paragrafele 122 și 131 de mai jos și a se compara cu *Lehideux și Isorni c. Franței*, 23 septembrie 1998, § 38, *Raport al hotărârilor judecătorești și deciziilor* 1998-VII).

80. Prin urmare, cererea Guvernului nu poate fi acceptată.

2. Concluzie cu privire la admisibilitatea plângerii

81. Plângerea ridică probleme de fapt și de drept suficient de complexe pentru a necesita o examinare pe fond. În plus, aceasta este inadmisibilă pentru alte motive. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

B. Fond

1. Existența unei ingerințe în dreptul la libertatea de exprimare

(a) Argumentele părților

82. Guvernul a susținut că revocarea reclamantului din funcția de vicepreședinte al Parlamentului nu a adus atingere dreptului său la libertatea de exprimare. Revocarea nu a fost însoțită de nicio măsură, precum amenzi sau excluderea din activitățile parlamentare, care să afecteze drepturile sale în calitate de membru al parlamentului, în special posibilitatea de a se exprima în această calitate. Nici nu a prejudiciat partidul său politic, care a reușit să nominalizeze un alt vicepreședinte în locul său. Guvernul a subliniat, de asemenea, necesitatea ca deținătorii unor astfel de posturi de rang înalt să respecte în toate acțiunile lor standarde etice înalte și a susținut că până și aparențele contează în această privință, în special în legislativ.

83. Reclamantul a susținut că revocarea sa din funcție nu numai că i-a lezat demnitatea și reputația, ci l-a determinat și să piardă remunerația mai mare care decurge din acest post și, prin urmare, a constituit o sancțiune.

(b) Aprecierea Curții

84. Este incontestabil faptul că reclamantul a fost înlăturat din funcția de vicepreședinte al Parlamentului ca reacție la declarațiile și comportamentul său expresiv, chiar dacă au fost exprimate îndoieli cu privire la faptul că el a scris partea ofensatoare a declarației partidului său despre „Tribunalul Poporului” (a se vedea punctele 7-8, 12-14, 18 și 33 de mai sus și spre comparație *Stojanović c. Croației*, nr. 23160/09, § 39, 19 septembrie 2013; *Genov și Sarbinska c. Bulgariei*, nr. 52358/15, § 63, 30 noiembrie 2021; și *Wojczuk c. Poloniei*, nr. 52969/13, § 41, 9 decembrie 2021). Cu toate acestea, se ridică problema dacă această revocare constituie o ingerință, sub forma unei formalități, a unei condiții, a unei restrângeri sau a unei sancțiuni, în dreptul său la libertatea de exprimare.

85. Principiul general este că amplexarea unei astfel de măsuri – refuzul de a numi într-un post sau revocarea dintr-un post – trebuie determinată prin plasarea sa în contextul împrejurărilor speței și al legislației relevante (a se vedea *Glaserapp c. Germaniei*, 28 august 1986, § 50, Seria A nr. 104; *Kosiek c. Germaniei*, 28 august 1986, § 36, Seria A nr. 105; *Wille c. Liechtenstein* [GC], nr. 28396/95, 43, CEDO 1999-VII; și *Baka c. Ungariei* [GC], nr. 20261/12, § 140, 23 iunie 2016).

86. Ceea ce prezintă o importanță deosebită în prezenta cauză este faptul că postul reclamantului a fost mai degrabă unul politic decât profesional.

87. În ceea ce privește posturile profesionale – președinți de instanțe, judecători, procurori, angajați din sistemul de justiție, funcționari publici, profesori universitari, jurnaliști din media publică, angajați în companii de stat sau municipale, avocați, notari, medici, asistenți medicali, militari etc. – revocările sau suspendările din aceste posturi și chiar refuzul numirii în post, dacă este legat, în mod deschis sau ascuns, de declarațiile titularilor de posturi sau ale candidaților, au fost considerate în mod constant ca atingeri ale dreptului lor la libertatea de exprimare, ca în următoarele exemple:

(a) intenția de a nu numi din nou un președinte al Curții Supreme (a se vedea *Wille*,

citat mai sus, §§ 44 și 49-51);

(b) încetarea mandatului unui președinte al Curții Supreme (a se vedea *Baka*, citat mai sus, §§ 145-52);

(c) revocarea judecătorilor (a se vedea *Pitkevich c. Rusiei* (dec.), nr. 47936/99 din 8 februarie 2001, și *Kudeshkina c. Rusiei*, nr. 29492/05, §§ 79-80, 26 februarie 2009);

(d) încetarea mandatului unui procuror-șef (a se vedea *Kövesi c. României*, nr. 3594/19, §§ 183-90, 5 mai 2020);

(e) demiterea unui procuror general adjunct (a se vedea *Jhangiryan c. Armeniei* (dec.), nr. 8696/09, § 36, 5 februarie 2013);

(f) demiterea șefului unui parchet local (a se vedea *Brisic c. României*, nr. 26238/10, § 89, 11 decembrie 2018);

(g) revocarea procurorilor (a se vedea *Altin c. Turciei* (dec.), nr. 39822/98, 6 aprilie 2000 și *Goryaynova c. Ucrainei*, nr. 41752/09, § 54, 8 octombrie 2020);

(h) concedierea unui expert din cadrul unui parchet (a se vedea *Peev c. Bulgariei*, nr. 64209/01, § 60, 26 iulie 2007);

(i) demiterea unui ofițer de presă dintr-un parchet (a se vedea *Guja c. Moldovei* [GC], nr. 14277/04, §§ 53 și 55, CEDO 2008);

(j) concedierea funcționarilor publici (a se vedea *Haseldine c. Regatului Unit*, nr. 18957/91, Decizia Comisiei din 13 mai 1992, decizii și rapoarte (DR) 73, p. 225; *Vogt c. Germaniei*, 26 septembrie 1995, § 44, seria A nr. 323; *Petersen c. Germaniei* (dec.), nr. 39793/98, 22 noiembrie 2001; *Volkmer c. Germaniei* (dec.), nr. 39799/98, 22 noiembrie 2001; *De Diego Nafria c. Spaniei*, 46833/99, § 30, 14 martie 2002; *Kern c. Germaniei* (dec.), nr. 26870/04, 29 mai 2007; *Langner c. Germaniei*, nr. 14464/11, § 39, 17 septembrie 2015; *Karapetyan și alții c. Armeniei*, nr. 59001/08, § 36, 17 noiembrie 2016; și *Catalan c. României*, nr. 13003/04, § 44, 9 ianuarie 2018);

(k) demiterea unui profesor universitar (a se vedea *Rubins c. Letoniei*, nr. 79040/12, §§ 68-70, 13 ianuarie 2015);

(l) suspendarea unui profesor universitar (a se vedea *Gollnisch c. Franței* (dec.), nr. 48135/08, 7 iunie 2011);

(m) concedierea jurnaliștilor de la organismele publice de radiodifuziune (a se vedea *Fuentes Bobo c. Spaniei*, nr. 39293/98, § 38, 29 februarie 2000; *Nenkova-Lalova c. Bulgariei*, nr. 35745/05, §§ 52-53, 11 decembrie 2012; și *Matúz c. Ungariei*, nr. 73571/10, §§ 25-27, 21 octombrie 2014);

(n) concedierea angajaților societăților de stat și municipale (a se vedea *Balenović c. Croației* (dec.), nr. 28369/07, 30 septembrie 2010; *Bathellier c. Franței* (dec.), nr. 49001/07, 12 octombrie 2010; *Skwirut c. Poloniei* (dec.), nr. 11002/07, §§ 39-40, 4 noiembrie 2014; și *Marunić c. Croației*, nr. 51706/11, § 45, 28 martie 2017);

(o) excluderea din barou a unui avocat (a se vedea *Bagirov c. Azerbaidjan*, nr. 81024/12 și 28198/15, § 70, 25 iunie 2020);

(p) suspendarea unui notar (a se vedea *Ana Ioniță c. României*, nr. 30655/09, § 41, 21 martie 2017);

(q) concedierea unui medic dintr-un spital public (a se vedea *Gawlik c. Liechtenstein*, nr. 23922/19, § 48, 16 februarie 2021);

(r) concedierea unei asistente medicale dintr-un spital parțial de stat (a se vedea *Heinisch c. Germaniei*, nr. 28274/08, §§ 43-45, CEDO 2011 (extrase)); și

(s) suspendarea unui amiral (a se vedea *E.S. c. Germaniei*, nr. 23576/94, Decizia Comisiei din 29 noiembrie 1995, nepublicată).

88. Același raționament a fost aplicat măsurilor mai blânde care afectaseră posturi din sectorul public:

(a) refuzul de a promova un funcționar public (a se vedea *Otto c. Germaniei* (dec.), nr. 27574/02, 24 noiembrie 2005);

(b) demiterea judecătorilor (a se vedea *Albayrak c. Turciei*, nr. 38406/97, § 38, 31 ianuarie 2008; *Eminağaoğlu c. Turciei*, nr. 76521/12, § 127, 9 martie 2021; și *Miroslava Todorova c. Bulgariei*, nr. 40072/13, §§ 157-64, 19 octombrie 2021);

(c) muștrări sau avertismente adresate judecătorilor (a se vedea *Leiningen-Westerburg c. Austriei*, nr. 26601/95, Decizia Comisiei din 20 ianuarie 1997, DR 88-A, p. 85, at p. 91; *Kayasu c. Turciei*, nr. 64119/00 și 76292/01, §§ 78-81, 13 noiembrie 2008; *Di Giovanni c. Italiei*, nr. 51160/06, § 74, 9 iulie 2013; *Guz c. Poloniei*, nr. 965/12, § 73, 15 octombrie 2020; și *Kozan c. Turciei*, nr. 16695/19, § 52, 1 martie 2022), unui avocat (a se vedea *Veraart c. Olandei*, nr. 10807/04, § 49, 30 noiembrie 2006), unui jurnalist (a se vedea *Wojtas-Kaleta c. Poloniei*, nr. 20436/02, § 44, 16 iulie 2009), și unui profesor universitar (a se vedea *Kula c. Turciei*, nr. 20233/06, §§ 36-40, 19 iunie 2018); și

(d) chiar și o decizie care nu putea decât ipotetic să afecteze perspectivele de carieră ale unui judecător (a se vedea *Panioglu c. României*, nr. 33794/14, § 98, 8 decembrie 2020).

89. Însă în toate aceste cazuri erau implicite două teze: că posturile în cauză se bucurau de un anumit grad de stabilitate și că deținerea lor se baza în principal pe deținerea anumitor calificări profesionale.

90. Prin urmare, raționamentul referitor la astfel de posturi nu poate fi transpus în mod automat celor politice. Acestea din urmă sunt, de regulă, în mod inerent instabile, iar deținerea lor se bazează adesea nu numai pe deținerea anumitor calificări, ci și pe deținerea și exprimarea unor opinii care corespund cu cele ale partidului politic investit cu dreptul de a numi persoane într-un astfel de post. Astfel, ar fi dificil să se caracterizeze demiterea unui ministru al guvernului din cauza declarațiilor considerate inacceptabile de șeful guvernului drept ingerință în dreptul ministrului respectiv la libertatea de exprimare care trebuie justificată în temeiul articolului 10 § 2. Ar fi absurd să vedem o astfel de ingerință, în acest context, în înlăturarea întregului guvern în urma unui vot parlamentar de neîncredere, chiar dacă acest vot ar fi determinat de declarațiile miniștrilor guvernului. Recent, au fost exprimate îndoieli cu privire la faptul că o îndepărtare din funcția de purtător de cuvânt al instanței ar putea fi o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare, din nou pe baza faptului că nu există dreptul de a deține această poziție (a se vedea *Žurek c. Poloniei*, nr. 39650/18, § 208, 16 iunie 2022).

91. Astfel cum s-a amintit la punctul 85 de mai sus, acest aspect trebuie determinat în raport cu normele de drept național care reglementează postul în cauză. În speță, postul reclamantului de vicepreședinte al Parlamentului, deși implica o remunerație lunară cu 45% mai mare (a se vedea punctul 47 de mai sus), era în mod clar mai degrabă politic

decât profesional.

92. În plus, reclamantul ocupa acest post în calitate de reprezentant al grupului său parlamentar, iar nu cu titlu personal (a se vedea paragrafele 5 și 46 de mai sus). El l-ar fi pierdut automat dacă era exclus din acest grup și putea fi eliminat din post la cererea grupului, fără a fi nevoie ca grupul să își justifice decizia (a se vedea paragraful 48 (c) de mai sus).

93. În același timp, spre deosebire, de exemplu, de un ministru al guvernului, el nu ocupa acest post la discreția Parlamentului, ci beneficia de o anumită inamovibilitate față de majoritatea parlamentară. În conformitate cu Regulamentul Adunării Naționale bulgare, el putea fi exclus prin vot înainte de sfârșitul mandatului său numai în cazul în care abuza sistematic de puterile sale sau nu își îndeplinea în mod sistematic îndatoririle (a se vedea paragraful 48 (b) de mai sus). Într-adevăr, întrebarea dacă aceste două condiții au fost îndeplinite s-a aflat în centrul dezbaterii care a precedat votul de revocare a reclamantului și al procedurii ulterioare în fața Curții Constituționale bulgare (a se vedea paragrafele 19, 22, 25 și 28-33 de mai sus).

94. Prin urmare, rămâne în discuție dacă revocarea reclamantului din funcție a constituit o ingerință în dreptul său la libertatea de exprimare. Dar nu este necesar să se soluționeze această problemă, întrucât, chiar dacă se admite că aceasta a fost situația, ingerința a fost justificată pentru următoarele motive.

2. Cu privire la justificarea pretinsei ingerințe

95. O ingerință în dreptul la libertatea de exprimare este compatibilă cu articolul 10 din Convenție dacă este prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime prevăzute la al doilea paragraf și este „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestui scop sau a acestor scopuri.

(a) „Prevăzută de lege”

(i) Argumentele părților

96. Guvernul a susținut că temeiul juridic pentru revocarea reclamantului din funcție a fost clar și suficient de previzibil și că au fost urmate procedurile corespunzătoare. Îndepărtarea nu a fost nici arbitrară, nici vădit contrară dispoziției legale pe care se întemeiase. În particular, majoritatea Curții Constituționale a explicat de ce acțiunile reclamantului ar putea fi văzute ca un abuz sistematic al puterilor sale.

97. Reclamantul a susținut că revocarea sa a fost ilegală și arbitrară, deoarece actele în legătură cu care a fost efectuată nu au fost în mod clar un „abuz de putere” în sensul regulii 5 § 1 (2) din Regulamentul din 2017 al Adunării Naționale.

(ii) *Aprecierea Curții*

98. Nu este de competența Curții să spună dacă faptele în legătură cu care reclamantul a fost îndepărtat din funcție au constituit un „abuz sistematic de [...] putere” în sensul articolului 5 § 1 (2) din Regulamentul din 2017 al Adunării Naționale a Bulgariei (a se vedea paragrafele 18 și 48(b) de mai sus). Acest aspect a fost prezentat Curții Constituționale bulgare, iar majoritatea și minoritatea de acolo nu au fost de acord în această privință

(a se vedea paragrafele 25 și 29-33 de mai sus). Curtea nu audiază apelurile instanțelor naționale, iar amploarea sarcinii sale atunci când evaluează dacă o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare a respectat dreptul intern și, prin urmare, a fost „prevăzută de lege”, este supusă limitelor inerente naturii subsidiare a Convenției: Curtea nu poate contesta modul în care instanțele naționale au interpretat și au aplicat dreptul intern, cu excepția cazurilor de nerespectare flagrantă sau de arbitrar (a se vedea *Yordanova și Toshev c. Bulgariei*, nr. 5126/05, § 41, 2 octombrie 2012; *Nenkova-Lalova*, citat mai sus, § 54; și *Genov și Sarbinska*, citat mai sus, § 66, și, în special în ceea ce privește Curtea Constituțională bulgară, *United Macedonian Organisation Ilinden-PIRIN și altele c. Bulgariei*, nr. 59489/00, § 52, 20 octombrie 2005).

99. Majoritatea Curții Constituționale bulgare a explicat suficient de detaliat de ce consideră că actele reclamantului – în special a doua și a treia declarație – au angajat articolul 5 § 1 (2). De asemenea, a motivat de ce consideră că aceste acte aveau un caracter „sistematic” în sensul articolului respectiv (a se vedea paragrafele 29-30 de mai sus). Nu se poate afirma că decizia lor în această privință a fost arbitrară sau vădit contrară acestei dispoziții. În această privință, trebuie avut în vedere faptul că aceasta a fost aparent prima ocazie în care acest aspect al articolului sau al predecesoarelor sale a fost examinat de Curtea Constituțională bulgară (prin contrast, *mutatis mutandis*, *Lukanov c. Bulgariei*, 20 martie 1997, § 44, *Rapoarte* 1997-II; *Jorgic c. Germaniei*, nr. 74613/01, § 109, CEDO 2007-III; și *Soros c. Franței*, nr. 50425/06, § 58, 6 octombrie 2011). Interpretarea pe care majoritatea acestei instanțe a dat-o cuvântului „sistematic” (*системно*) din Regulament, deși poate neortodoxă, nu poate fi percepută ca exagerând sensul acestui termen – un termen din dreptul bulgar care trebuie interpretat în lumina contextului și a scopului său, precum și a sensului său în limba bulgară – într-o măsură care face ca hotărârea majorității să fie vădit eronată sau arbitrară (spre comparare *Zhechev c. Bulgariei*, nr. 57045/00, § 39, 21 iunie 2007). Într-adevăr, Curtea însăși, atunci când a interpretat termenii din Convenție, a optat uneori pentru un sens mai specific sau mai larg decât cel obișnuit (a se vedea *Van Droogenbroeck c. Belgiei*, 24 iunie 1982, § 35 *in fine*, Seria A nr. 50; *Hirsi Jamaa și alții c. Italiei* [GC], nr. 27765/09, §§ 172-75, CEDO 2012; și *Cipru c. Turciei* (satisfacție echitabilă) [GC], nr. 25781/94, § 42, CEDO 2014). Aceasta s-a îndepărtat chiar și de sensul literal sau de sensul dictat de uzanța curentă pentru a ține seama de contextul în care apare termenul și pentru a pune în aplicare obiectul și finalitatea dispoziției în care este conținut termenul, astfel cum le concepe Curtea (a se vedea *Klass și alții c. Germaniei*, 6 septembrie 1978, § 64, Seria A nr. 28; *Van der Mussele c. Belgiei*, 23 noiembrie 1983, § 33, Seria A nr. 70; *Preto și alții c. Italiei*, 8 decembrie 1983, §§ 25-26, Seria A nr. 71; *Axen c. Germaniei*, 8 decembrie 1983, §§ 30-31, Seria A nr. 72; *Mathieu-Mohin și Clerfayt c. Belgiei*, 2 martie 1987, §§ 48-50, Seria A nr. 113; *Niemietz c. Germaniei*, 16 decembrie 1992, §§ 30-31, Seria A nr. 251-B; *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții c. Turciei*, 30 ianuarie 1998, §§ 24-25, *Rapoarte* 1998-I; *Witold Litwa c. Poloniei*, nr. 26629/95, §§ 60-61, CEDO 2000-III; *Société Colas Est și alții c. Franței*, nr. 37971/97, §§ 40-42, CEDO 2002-III; *Hajduová c. Slovaciei*, nr. 2660/03, § 54, 30 noiembrie 2010; și *Porchet c. Elveției* (dec.), nr. 36391/16, §§ 18-25, 8 octombrie 2019).

100. Nu este în discuție că articolul 5 § 1 (2) în sine ar fi prea vag. În orice caz,

normele destinate să asigure buna funcționare a unui parlament prezintă în mod inevitabil un element vag și sunt supuse interpretării în practica parlamentară (a se vedea *Karácsony și alții c. Ungariei* [GC], nr. 42461/13 și 44357/13, § 126, 17 mai 2016).

101. Revocarea reclamantului din funcție a fost, prin urmare, „prevăzută de lege”.

(b) Scop(uri) legitim(e)

(i) Argumentele părților

102. Guvernul a susținut că revocarea reclamantului din funcție a urmărit protejarea moralității, a reputației Adunării Naționale și a victimelor regimului comunist, precum și a ordinii publice.

103. Reclamantul a susținut că, așa cum reiese din argumentele sale în legătură cu articolul 17 din Convenție (a se vedea paragraful 77 de mai sus), îndepărtarea sa nu a urmărit un scop legitim.

(ii) Aprecierea Curții

104. Protecția ordinii publice, în sensul larg atribuit de guvern acestei noțiuni, nu se numără printre obiectivele legitime care figurează în articolul 10 § 2 din Convenție (a se vedea *Genov și Sarbinska*, citat mai sus, § 70). Dar Curtea poate accepta că îndepărtarea reclamantului din postul său a urmărit să protejeze „morală” (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Sinkova c. Ucrainei*, nr. 39496/11, § 103, 27 februarie 2018, și *Genov și Sarbinska*, citat mai sus, § 68) și „drepturile altora” (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Pastörs*, citat mai sus, § 41 in fine). În orice caz, există o legătură naturală între protecția moralei și protecția drepturilor celorlalți (a se vedea *Müller și alții c. Elveției*, 24 mai 1988, § 30, Seria A nr. 133).

(c) „Necesară într-o societate democratică”

(i) Argumentele părților

105. Guvernul a susținut că revocarea reclamantului din funcție a fost necesară și proporțională. Declarațiile sale despre „Tribunalul Poporului”, care reflectau convingerile sale ferme în această privință, au jignit supraviețuitorii și memoria victimelor și au încălcat valorile democratice fundamentale, încălcând îndatoririle și responsabilitățile etice sporite care decurg din postul său. Declarațiile au fost tăioase și nesolicitate, și nu legate de o dezbatere în curs. Atât Adunarea Națională, cât și Curtea Constituțională au oferit motive solide pentru revocare, au decis în temeiul puterii Adunării de a-și gestiona afacerile interne și au demonstrat angajamentul de a contracara orice încercare de a justifica persecuția efectuată de „Tribunalul Poporului”. Revocarea a fost o măsură mai blândă decât o condamnare penală, o amendă sau o interdicție de a deține funcții publice. În plus, aceasta nu a afectat partidul politic al reclamantului. Atunci când a analizat revocarea, Curtea Constituțională a luat în considerare gravitatea acesteia. Mai general, procedura prin care a fost decisă și analizată a fost lipsită de orice arbitrar.

106. Reclamantul a susținut că revocarea sa nu a fost nici necesară, nici proporțională și că majoritatea Curții Constituționale nu a examinat în mod corespunzător aceste puncte.

(ii) Aprecierea Curții

107. Esența plângerii constă în faptul că revocarea reclamantului din funcție a fost inadmisibilă în sine și nu că au lipsit garanțiile procedurale. Astfel, acesta cunoștea motivele revocării și a fost ascultat înainte de votarea propunerii de îndepărtare (a se vedea punctele

16, 18, 20 și 49 de mai sus). Deși revocarea nu a putut fi contestată personal de acesta, ea a fost contestată de șaizeci de parlamentari în fața Curții Constituționale, iar reclamantul a fost invitat să intervină în procedură, dar nu a făcut acest lucru (a se vedea paragrafele 25-26 de mai sus). Curtea Constituțională a examinat apoi dacă revocarea a fost legală și justificată, printre altele, în lumina argumentelor referitoare la dreptul reclamantului la libertatea de exprimare (a se vedea paragrafele 28-33 de mai sus).

108. Prin urmare, analiza Curții trebuie să se concentreze mai degrabă pe fondul temei necesității decât pe aspecte procedurale (a se vedea *Karácsony și alții*, citat mai sus, §§ 153-54). În acest caz, factorii relevanți sunt natura declarațiilor reclamantului; contextul în care a avut loc presupusa ingerință; și gravitatea presupusei ingerințe.

(α) Natura declarațiilor în litigiu

109. Întrebarea este, mai precis, dacă declarațiile care au stat la baza revocării din funcție a reclamantului reprezentau unui tip de exprimare care poate beneficia de o protecție sporită sau redusă în temeiul articolului 10 din Convenție.

– *Prima declarație*

110. Prima dintre aceste declarații – critica tranșantă a tratatului dintre Bulgaria și (pe atunci) Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei – cu greu poate fi considerată ca fiind de natură să justifice măsura luată împotriva reclamantului. Un membru al parlamentului din opoziție are dreptul să folosească un limbaj dur atunci când critică guvernul și politicile sale. Termenii „o manevră de cel mai jos nivel”, „născut mort” și „o născocire” (a se vedea paragrafele 8 și 18 de mai sus) erau acerb, dar în niciun caz discursuri de ură sau antidemocratice.

111. Dar nu se poate spune că acest motiv pentru revocarea reclamantului a rămas relevant, deoarece atunci când a analizat revocarea, Curtea Constituțională bulgară nici măcar nu l-a menționat (a se vedea paragrafele 28-30 de mai sus), tratându-l astfel aparent ca fiind inadecvat. Rezultă că această afirmație nu poate fi luată în considerare în cadrul aprecierii necesității măsurii împotriva reclamantului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *United Macedonian Organisation Ilinden-PIRIN și alții c. Bulgariei* (nr. 2), nr. 41561/07 și 20972/08, § 80, 18 octombrie 2011, și *National Turkish Union Kungyun c. Bulgariei*, nr. 4776/08, § 40, 8 iunie 2017).

– *A doua declarație*

112. Având în vedere contextul în care a fost făcută, a doua declarație – insistența reclamantului ca „victimele fascismului” din Bulgaria să fie comemorate alături de victimele regimului comunist, rostită exact în momentul în care Parlamentul bulgar se ridică pentru un minut de reculegere pentru a comemora victimele regimului comunist și fără ca reclamantului să i se fi dat cuvântul – poate fi văzută ca o discreditare a victimelor regimului comunist și ca fiind contrară valorilor care stau la baza Convenției. Prin urmare, aceasta nu merită protecția sporită acordată în mod normal exprimării cu privire la chestiuni de interes public.

113. Reclamantul a făcut declarația la 1 februarie, zi dedicată în Bulgaria din 2011 comemorării tuturor victimelor regimului comunist, data exactă fiind aleasă deoarece „Tribunalul Poporului” pronunțase primele hotărâri în acea zi în 1945 (a se vedea nota 2 și paragraful 62 de mai sus). Reclamantul a luat cuvântul în calitate de reprezentant al

partidului politic succesori al partidului care a condus în timpul regimului comunist și care a fost cel mai responsabil pentru crearea și funcționarea „Tribunalului Poporului” (a se vedea paragrafele 4, 12 și 58 de mai sus și notele 1, 3 și 13). Declarația sa a fost precedată de un discurs în care a glorificat violența politică în care acest partid s-a angajat în trecut, l-a ridiculizat pe parlamentarul care a propus minutul de reculegere și evaluarea sa asupra „Tribunalului Poporului”, a apărat teza potrivit căreia acest tribunal a fost o măsură pe deplin justificată de deciziile aliaților în cel de-al doilea război mondial și, în fapt, a clasificat toate persoanele condamnate de acesta drept „hitleriști”, „criminali de război” și „fasciști” (a se vedea paragraful 12 de mai sus și nota 3). Cu privire la acest ultim aspect, trebuie să se facă trimitere la considerațiile referitoare la „Tribunalul Poporului” de la punctul 117 de mai jos.

114. În plus, reclamantul a vorbit fără să i se fi dat cuvântul și exact în momentul în care Parlamentul se ridică pentru a comemora victimele regimului comunist – inclusiv cele ale Procesului de Renaștere” (a se vedea paragrafele 11-13 de mai sus și nota 4) – cu un minut de reculegere. Prin urmare, se poate face o anumită paralelă cu comportamentul reclamantului în *Pastörs* (citată mai sus, §§ 5 și 45), unde un politician de extremă dreapta a optat în mod deliberat să țină un discurs de comemorare a victimelor unui dezastru maritim în care un submarin sovietic a scufundat o navă care evacua civilii germani la doar o zi după Ziua Comemorării Holocaustului, pentru a marca contrastul dintre victimele germane și evreiești din cel de-al Doilea Război Mondial.

– *A treia declarație*

115. Prima întrebare referitoare la a treia declarație este dacă aceasta poate fi imputată reclamantului. Deși unii dintre judecătorii Curții Constituționale bulgare, autori ai opiniei disidente, au avut îndoieli cu privire la acest aspect, iar reclamantul a negat acest lucru în prezenta procedură, nu există nicio îndoială că, așa cum a acceptat tacit majoritatea acestei instanțe, el a fost autorul părții din declarația partidului său politic care justifică „Tribunalul Poporului” ca „justiție necesară și inevitabilă pe timp de război” (a se vedea paragrafele 14, 16, 18 și 33 de mai sus și prin comparație *Wojczuk*, citată mai sus, § 81). La momentul publicării declarației, reclamantul era membru al biroului acestui partid, iar poziția exprimată în declarație, de care biroul s-a distanțat aproape imediat, corespundea, atât în conținut, cât și ca stil, opiniilor despre „tribunalul Poporului” pe care reclamantul le articulase cu puțin timp înainte, la 1 februarie 2018, și la scurt timp după aceea, ca răspuns la o întrebare adresată de un jurnalist la 15 februarie 2018 – când a spus că o serie de documente internaționale, și nu el, au caracterizat „Tribunalul Poporului” drept „justiție necesară și inevitabilă pe timp de război” și a adăugat că aceste documente „chiar au caracterizat [acest tribunal] ca fiind obligatoriu” – și în cursul dezbaterii care a precedat votul pentru demiterea sa din 21 februarie 2018 (a se vedea paragrafele 12, 17 și 20 de mai sus).

116. A doua întrebare cu privire la această declarație este cum poate fi calificată. Nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la chestiuni de fapt pur istorice (a se vedea *Ždanoka c. Letoniei* [GC], nr. 58278/00, § 96, CEDO 2006-IV). Cu toate acestea, în prezenta cauză, analiza trebuie să se concentreze, așa cum a făcut-o Curtea Constituțională bulgară (a se vedea paragraful 29 de mai sus), asupra rolului „Tribunalului Poporului” în

istoria Bulgariei și asupra modului în care acest tribunal extraordinar a fost perceput acolo de la căderea regimului comunist.

117. „Tribunalul Poporului” a fost înființat în urma loviturii de stat din Bulgaria din 9 septembrie 1944 și a ocupării țării de către armata sovietică. Avea sarcina de a-i judeca, într-un timp scurt, pe presupușii autori ai unui număr de infracțiuni stabilite retroactiv și definite în sens larg (unele de nivelul crimelor de război și crimelor împotriva păcii și umanității, altele mai puțin semnificative și purtând conotații politice palpabile) și putea judeca și condamna chiar și persoane care muriseră deja. A judecat în total aproximativ 11.000 de persoane și a condamnat peste 9.000 dintre acestea, aproape 2.700 la moarte (a se vedea paragrafele 54-62 de mai sus și notele 3 și 15).

118. După căderea regimului comunist din Bulgaria, o serie de condamnări pronunțate de „Tribunalul Poporului” au fost anulate, unele pe baza faptului că persoanele în cauză au fost găsite vinovate și sancționate fără dovezi concrete și în temeiul unor acuzații false, pur și simplu pe baza unei idei preconcepute a vinovăției lor colective ca membri ai unui guvern înlăturat prin forță și, astfel, pedepsiți pentru opiniile și acțiunile lor politice (a se vedea paragraful 67 de mai sus). Unele persoane condamnate de „Tribunalul Poporului” au fost ulterior reabilitate pe baza faptului că au fost găsite vinovate doar de expunerea crimelor de război sovietice (a se vedea paragraful 73 de mai sus).

119. În 1994, ședința plenară a Curții Supreme a Bulgariei și-a exprimat opinia că decretul de înființare a „Tribunalului Poporului” a fost contrar principiilor fundamentale ale dreptului penal și ale justiției, cum ar fi interzicerea incriminării retroactive și principiul potrivit căruia răspunderea penală poate exista numai atât timp cât persoana în cauză este încă în viață (a se vedea paragraful 64 de mai sus).

120. La rândul său, Curtea Constituțională bulgară, deși a constatat că nu are competența de a examina direct constituționalitatea acestui decret, a declarat că „Tribunalul Poporului” a fost un tribunal extraordinar ale cărui hotărâri „nu puteau fi caracterizate drept decizii judiciare” și că acestea „nu au îndeplinit cerințele unui proces echitabil” (a se vedea paragrafele 65 și 68 de mai sus).

121. În 2000, legislativul bulgar a adoptat o lege memorială care a proclamat că instaurarea regimului comunist în țară a început la 9 septembrie 1944 și a fost caracterizată de suprimarea drepturilor omului și a sistemului democratic și a condamnat „Tribunalul Poporului” ca instrument de represalii politice (a se vedea paragrafele 69-72 de mai sus).

122. Prin urmare, se poate accepta că „Tribunalul Poporului”, chiar dacă unele dintre persoanele judecate și condamnate de acesta ar fi putut fi cu adevărat vinovate de crime de război și crime împotriva păcii și umanității (a se vedea paragrafele 60-61 de mai sus), a fost un tribunal contrar celor mai elementare cerințe ale unui proces echitabil și este perceput în Bulgaria ca fiind indisolubil legat de represiunile regimului comunist. Rezultă că orice justificare categorică și generală a acestui tribunal poate fi considerată contrară valorilor fundamentale ale Convenției. Într-adevăr, Curtea a subliniat în mod constant locul proeminent deținut într-o societate democratică de dreptul la un proces echitabil (a se vedea, printre multe alte autorități, *Delcourt c. Belgiei*, 17 ianuarie 1970, § 25, Seria A nr. 11; *Airey c. Irlandei*, 9 octombrie 1979, § 24, Seria A nr. 32; și *Artico c. Italiei*, 13 mai 1980, § 33, Seria A nr. 37). În raport cu acest aspect al cauzei, articolul 17

din Convenție are un rol important de jucat în orientarea evaluării necesității ingerinței în dreptul reclamantului de a face declarația (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Pastörs*, citat mai sus, § 46).

123. Declarația – făcută în numele unui partid politic al cărui predecesor a purtat o responsabilitate semnificativă pentru înființarea și funcționarea „Tribunalului Poporului” (a se vedea paragrafele 14 și 58 de mai sus și notele 3 și 13) – nu a avut finețe; a fost o justificare categorică și generalizată a acestui tribunal, fără a recunoaște că fusese înființat și acționase cu încălcarea cerințelor fundamentale ale unui proces echitabil și că pronunțase mii de condamnări arbitrare ale oponentilor politici (a se vedea punctul 67 de mai sus), dintre care multe au condus la execuții imediate. Iar declarația nu a fost făcută impulsiv; a fost scrisă, iar formularea sa a fost, după toate aparențele, deliberată (prin comparație *Pastörs*, citat mai sus, § 46).

124. Rezultă că această declarație nu merita protecția sporită acordată în mod normal exprimării cu privire la chestiuni de interes public.

125. Faptul că este vorba despre o declarație făcută de un parlamentar nu afectează în speță această concluzie. Este adevărat că libertatea de exprimare a membrilor parlamentului se bucură, de regulă, de o protecție sporită (a se vedea *Karácsony și alții*, citat mai sus, § 137, și *Selahattin Demirtaş c. Turciei (nr. 2)* [GC], nr. 14305/17, §§ 242-43, 22 decembrie 2020). Totuși, această libertate, din moment ce poartă cu ea „îndatoriri și responsabilități”, nu este absolută (a se vedea *Karácsony și alții*, § 139, și *Selahattin Demirtaş*, § 245, ambele citate mai sus). În special, declarațiile parlamentarilor care sunt în contradicție cu valorile democratice ale sistemului Convenției merită puțină protecție, dacă nu chiar deloc (a se vedea *Pastörs*, citat mai sus, § 47; *Budinova și Chaprazov c. Bulgariei*, nr. 12567/13, § 90 *in fine*, 16 februarie 2021; și *Behar și Gutman c. Bulgariei*, nr. 29335/13, § 101 *in fine*, 16 februarie 2021). Deși aceste „îndatoriri și responsabilități” nu exclud, desigur, discuțiile despre chestiuni delicate sau sensibile, este totuși esențial ca politicienii, atunci când se exprimă în public, să evite comentariile care ar putea încuraja intoleranța și să fie deosebit de atenți să apere democrația și principiile sale. Datorită statutului și poziției unui politician în societate, este mai probabil ca acesta să influențeze alegătorii sau chiar să îi incite, direct sau indirect, să adopte poziții și comportamente care se pot dovedi ilegale (a se vedea *Sanchez c. Franței* [GC], nr. 45581/15, §§ 150-51 și 187, 15 mai 2023).

(β) Cu privire la contextul preținsei ingerințe

126. Experiența istorică a statului contractant în cauză are o importanță considerabilă atunci când se evaluează dacă a fost necesară o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare (a se vedea *Vogt c. Germaniei*, 26 septembrie 1995, §§ 51 și 59, seria A nr. 323; *Rekvényi c. Ungariei* [GC], 25390/94, §§ 41 și 47, CEDO 1999-III; *Jahn și alții c. Germaniei* [GC], nr. 46720/99 și alte 2, § 116, CEDO 2005-VI; *Ždanoka*, citat mai sus, § 119-21; *Fáber c. Ungariei*, nr. 40721/08, § 58, 24 iulie 2012; și *Vona c. Ungariei*, nr. 35943/10, § 66, CEDO 2013).

127. După cel de-al Doilea Război Mondial, Bulgaria, ca și alte țări din Europa Centrală și de Est, a trecut prin câteva decenii de regim comunist totalitar. Astfel cum s-a arătat la punctele 2 și 3 din Rezoluția 1481 (2006) a APCE, aceste regimuri comuniste

au fost, fără excepție, caracterizate de încălcări masive ale drepturilor omului, un număr mare de victime din fiecare stat fiind proprii cetățeni (a se vedea paragraful 74 de mai sus). La rândul său, Curtea a acordat o atenție specială poverii acestei moșteniri totalitare comuniste (a se vedea *Ždanoka*, citat mai sus, §§ 119-20). De asemenea, a remarcat că teroarea sistematică aplicată pentru a consolida regimul comunist în aceste țări rămâne o cicatrice serioasă în mintea și inima Europe (a se vedea *Vajnai c. Ungariei*, nr. 33629/06, § 57, CEDO 2008), și a observat recent că orice încercare, chiar și numai potențială, de a perpetua politicile acestor regimuri ar afecta grav statul de drept și fundamentele democrației (a se vedea *Ignatencu și Partidul Comunist Român c. României*, nr. 78635/13, §§ 99-100 și 103, 5 mai 2020, și spre comparație circumstanțele din *Romanov c. Ucrainei* [Comitet], nr. 63782/11, §§ 159 și 163, 6 iulie 2020). În lumina tuturor acestor lucruri, se poate accepta că, având în vedere istoria lor recentă, statele care au trecut prin represiunile și atrocitățile comuniste au o responsabilitate morală specială de a se distanța de acestea. Absența unei investigații adecvate a acestor atrocități și conștientizarea relativ slabă de către public a acestora, menționate la punctele 5 și 6 din Rezoluția 1481 (2006) menționată mai sus, fac ca această responsabilitate să fie într-un anumit sens și mai presantă.

128. Astfel cum s-a menționat la paragraful 122 de mai sus, în Bulgaria „Tribunalul Poporului” este considerat în mod justificat ca fiind indisolubil legat de represiunile regimului comunist de acolo.

129. Deși „Tribunalul Poporului” a funcționat cu mai mult de șaptezeci de ani în urmă (a se vedea paragrafele 54, 59 și 62 de mai sus), nu se poate spune că declarațiile despre acesta în Bulgaria au doar o semnificație istorică. Regimul represiv de înființarea căruia este legat acest tribunal a luat sfârșit mult mai târziu, cu puțin mai mult de treizeci de ani în urmă (a se vedea paragraful 70 de mai sus). Prin urmare, trecerea timpului nu a făcut inadecvat ca autoritățile bulgare să reacționeze într-un fel la declarația reclamantului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ždanoka*, citat mai sus, § 131).

130. Acesta este contextul în care trebuie apreciată necesitatea revocării reclamantului din funcție. Este exact ceea ce a făcut Curtea Constituțională bulgară atunci când a examinat revocarea (a se vedea punctul 29 de mai sus).

(γ) Cu privire la gravitatea pretensei ingerințe

131. Atunci când un stat contractant încearcă să se prevaleze de principiul „unei democrații capabile să se apere” – reflectat la articolul 17 din convenție – pentru a justifica ingerința în drepturile protejate de Convenție sau de protocoalele sale, acesta trebuie să evalueze cu atenție amploarea și consecințele măsurii în cauză, pentru a asigura un echilibru adecvat între necesitatea de a apăra societatea democratică și protecția acestor drepturi (a se vedea *Ždanoka*, citat mai sus, § 100 *in fine*).

132. În speță, reacția la declarația reclamantului care justifică „Tribunalul Poporului” a constat în îndepărtarea sa dintr-un post politic de rang înalt care nu se bucura de stabilitate pe post (a se vedea paragraful 93 de mai sus). Având ca obiectiv reglementarea accesului la procesul politic la cel mai înalt nivel, această măsură avea un caracter preventiv mai curând decât represiv (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ždanoka*, citat mai sus, §§ 122 și 124). Acest lucru este confirmat atât de motivele invocate pentru propunerea ei, cât și de motivele invocate de Curtea Constituțională pentru a o menține (a se vedea paragrafele 18

și 29-30 de mai sus).

133. În plus, această revocare nu a avut consecințe pe termen lung pentru reclamant (spre deosebire, *mutatis mutandis*, *Ždanoka*, citat mai sus, § 121, și *Paksas c. Lituaniei* [GC], nr. 34932/04, § 98, CEDO 2011 (extras)). Nici nu a condus la astfel de consecințe pentru partidul său politic – care a putut să numească, și în ciuda reticenței sale inițiale, în cele din urmă a numit un alt vicepreședinte în locul său (a se vedea paragrafele 22-23 *in fine* și 35 de mai sus).

134. Prin urmare, efectele măsurii au fost în cea mai mare parte simbolice. Deși implică o reducere a remunerației, aceasta nu poate fi asimilată pierderii unui loc de muncă stabil și a mijloacelor de subzistență (a se vedea *Vogt*, § 60; *Fuentes Bobo*, § 49; și *Heinisch*, § 91, toate citate mai sus), unei sancțiuni disciplinare aplicate unui membru al Parlamentului (a se vedea *Szél și alții c. Ungariei*, nr. 44357/13, § 84, 16 septembrie 2014), să nu mai vorbim de obligarea la plata de despăgubiri (a se vedea *Rashkin c. Rusiei*, nr. 69575/10, § 19, 7 iulie 2020; *Kılıçdaroğlu c. Turciei*, nr. 16558/18, § 66, 27 octombrie 2020; și *Marinoni c. Italiei*, nr. 27801/12, § 82, 18 noiembrie 2021), ridicării imunității parlamentare, deschizând calea urmăririi penale (a se vedea *Selahattin Demirtaş*, citat mai sus, §§ 246-47 și *Kerestecioğlu Demir c. Turciei*, nr. 68136/16, § 67, 4 mai 2021), sau unor măsuri punitive grave, cum ar fi o condamnare penală (a se vedea *Lehideux și Isorni*, § 57, și *Wojczuk*, § 105, ambele citate mai sus), unei amenzi penale (a se vedea *Soulas și alții c. Franței*, nr. 15948/03, § 46, 10 iulie 2008; *Orban și alții c. Franței*, nr. 20985/05, § 53, 15 ianuarie 2009; și *Šimunić c. Croației* (dec.), nr. 20373/17, § 47, 22 ianuarie 2019), unei amenzi penale convertibile în închisoare (a se vedea *Nix c. Germaniei* (dec.) nr. 35285/16, § 55, 13 martie 2018; *Williamson c. Germaniei* (dec.), nr. 64496/17, § 27 *in fine*, 8 ianuarie 2019; și *Bonnet c. Franței* (dec.), nr. 35364/19, §§ 56-58, 25 ianuarie 2022), unei pedepse privative de libertate cu suspendare (a se vedea *Savva Terentyev c. Rusiei*, nr. 10692/09, § 83, 28 august 2018, și *Pastörs*, citat mai sus, § 48), sau unei pedepse privative de libertate efective (a se vedea *Fatullayev c. Azerbaidjan*, nr. 40984/07, § 103, 22 aprilie 2010, și *Rouillan c. Franței*, nr. 28000/19, §§ 74-75, 23 iunie 2022). De asemenea, reclamantul nu a fost împiedicat în vreun fel să își difuzeze opiniile, nici la momentul respectiv, nici ulterior (spre deosebire *Monnat c. Elveției*, nr. 73604/01, § 70, CEDO 2006-X).

135. Natura măsurii luate împotriva reclamantului trebuie să cântărească foarte mult în aprecierea necesității și proporționalității pretensei ingerințe în dreptul său la libertatea de exprimare.

(δ) Concluzie

136. În lumina factorilor analizați mai sus – natura declarațiilor în cauză, contextul în care autoritățile bulgare au reacționat la acestea și natura măsurii pe care au luat-o ca răspuns – pretinsa ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare poate fi considerată „necesară într-o societate democratică”.

137. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a articolului 10 din Convenție.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Declară*, în unanimitate, admisibilă plângerea privind pretinsa ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare.
2. *Hotărăște*, cu șase voturi la unu, că nu a existat nicio încălcare a articolului 10 din Convenție.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 27 iunie 2023, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulamentul Curții.

Milan Blaško
Grefier

Pere Pastor Vilanova
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, următoarele opinii separate se anexează la prezenta hotărâre.

- (a) opinia concordantă a judecătorului Serghides;
- (b) opinia separată a judecătorului Zünd.

P.P.V.
M.B.

OPINIA CONCORDANTĂ A JUDECĂTORULUI SERGHIDES

1. Reclamantul s-a plâns că demiterea sa din funcția de vicepreședinte al Parlamentului bulgar (Adunarea Națională) din cauza declarațiilor publice pe care le-a făcut a încălcat articolul 10 din Convenție.

2. Am votat în favoarea punctelor 1 și 2 din dispozitivul hotărârii și singurul motiv pentru care am decis să scriu această opinie concordantă este pentru că doresc să discut mai amplu cerința articolului 10 § 2 din Convenție, și anume că o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare trebuie să fie „prevăzută de lege”, și cum se aplică aceasta faptelor din prezenta cauză.

3. Articolul 5 § 1 (2) din Regulamentul Adunării prevede că vicepreședinții pot fi revocați din funcție înainte de sfârșitul mandatului lor dacă, printre altele, o treime din membrii Adunării propun demiterea lor pentru (a) un „abuz sistematic de putere”, sau (b) o „neîndeplinire sistematică a îndatoririlor care intră în sfera lor de competență” (a se vedea paragraful 48 (b) din hotărâre). Curtea Constituțională a respins cererea de declarare a revocării reclamantului din funcție ca neconstituțională cu șapte voturi la cinci, în baza articolului 5 § 1 (2) de mai sus (a se vedea paragrafele 27-30 din hotărâre).

4. Singura mea preocupare constă în întrebarea dacă majoritatea Curtea Constituțională a interpretat și a aplicat articolul 5 § 1 (2) și, în special, cuvintele „abuz

sistematic de putere”, atât de arbitrar și nerezonabil încât să însemne, de fapt, „orice abuz de putere”, fără a lua în considerare adjectivul „sistematic”, care se referă la și limitează sau caracterizează acest „abuz”. Dacă aceasta ar fi situația, atunci o astfel de interpretare a legii ar echivala cu o limitare largă a libertății de exprimare a reclamantului și, prin urmare, ar contraveni principiului efectivității – unul dintre principiile fundamentale ale Convenției – care impune ca „restrângerile drepturilor să fie interpretate restrictiv, într-un mod care să ofere o protecție practică și efectivă drepturilor omului” (a se vedea, *inter alia*, *Demir și Baykara c. Turciei* [GC], nr. 34503/97, § 146, CEDO 2008, și *Confederația Norvegiană a Sindicatelor (LO) și Uniunea Norvegiană a Lucrătorilor din Transporturi (NTF) c. Norvegiei*, nr. 45487/17, § 96, 10 iunie 2021). În consecință, o limitare largă a libertății de exprimare, dacă aceasta ar fi situația, ar conduce în cele din urmă la încălcarea libertății de exprimare a reclamantului în temeiul articolului 10. Or, astfel cum voi explica în continuare, nu aceasta a fost situația în speță, întrucât măsura nu constituia o limitare largă a libertății de exprimare a reclamantului.

5. Preocuparea mea a rezultat și din această observație de la punctul 99 din hotărâre: „Interpretarea pe care majoritatea acestei instanțe a dat-o cuvântului « sistematic » din Regulament, *deși poate neortodoxă*, nu poate fi percepută ca deformând sensul acestui termen ...” (sublinierea mea). Suntem conștient de regula interpretării legale potrivit căreia, cu excepția cazului în care apare o intenție contrară, aceiași termeni dintr-o lege sunt prezumați a avea același înțeles (a se vedea F. A. R. Bennion, *Bennion on Statutory Interpretation – A Code*, 5th edition (LexisNexis, 2008), secțiunea 355, la p. 1160). Adjectivul „sistematic” este utilizat în articolul 5 § 1 (2) de două ori, o dată în ceea ce privește abuzul de putere pe care îl discutăm aici și a doua oară în contextul unei „neîndepliniri sistematice a îndatoririlor [care intră] în sfera lor de competență”, unde este evident că adjectivul are mai degrabă sau în principal un sens repetitiv sau cantitativ.

6. Conform *Oxford Dictionary of English* (ediția a 3-a, Angus Stevenson (ed.), OUP, versiunea actuală online 2015), „sistematic” ca adjectiv, înseamnă „făcut sau acționând conform unui plan sau sistem fix; metodic”. În opinia mea, urmând sensul său literal, adjectivul „sistematic” nu presupune în mod necesar un comportament repetitiv, atât timp cât existența unui plan fix poate fi dovedită prin detaliile unui singur caz de conduită (care pot avea mai multe aspecte). Prin urmare, în ceea ce privește abuzul de putere, consider că adjectivul „sistematic” are un sens mai substanțial decât același adjectiv utilizat atunci când se referă la neîndeplinirea sarcinilor, când are un caracter mai cantitativ.

7. Majoritatea Curții Constituționale, explicând în hotărârea lor că reclamantul a comis un abuz de putere, a oferit două motive: în primul rând, caracterul sistematic al comportamentului reclamantului „nu a avut o dimensiune pur cantitativă” – și trebuie amintit aici că hotărârea s-a întemeiat pe două declarații și nu pe o singură declarație a reclamantului –, și, în al doilea rând, că acest comportament al reclamantului a fost contrar opțiunii de valoare exprimate în articolul 2 (1) (3) din Legea din 2000 privind declararea regimului comunist din Bulgaria drept criminal, care prevedea că activiștii-șefi și conducerea acestui partid au fost responsabili pentru „represaliile fără precedent împotriva ... tuturor [oamenilor] nevinovați condamnați de așa-numitul « Tribunal al Poporului »” (a se vedea paragrafele 29-30 și 71 din hotărâre).

8. Dificultatea mea aici este că, în ceea ce privește acest al doilea motiv, Curtea Constituțională a indicat că respectivul comportament al reclamantului a constituit un abuz de putere, dar nu a explicat în același timp modul în care acest comportament a fost „sistematic”, în sensul că a fost în conformitate cu un plan fix. Cu toate acestea, hotărârea Curții Constituționale de aplicare a regulii 5 § 1 (2) în cazul reclamantului nu poate fi considerată arbitrară sau nerezonabilă, deoarece, în circumstanțele date, reiese din comportamentul său, în special din a doua declarație, că într-adevăr abuza de puterile sale cu un plan fix și într-o manieră metodică (pentru a mă referi din nou la definiția dicționarului de mai sus). Fără îndoială, Curtea Constituțională cunoștea acest aspect, chiar dacă nu l-a menționat în mod expres în acest context. Astfel, chiar dacă prezenta hotărâre consideră interpretarea cuvântului „sistematic” ca fiind „poate neortodoxă”, aplicarea legii nu a fost deloc arbitrară. Faptul că acest comportament al reclamantului a avut un plan fix și că acesta a acționat metodic când a abuzat de puterile sale reiese în mod clar din cele arătate la paragrafele 112-114 din prezenta hotărâre, care fac trimitere și analizează a doua declarație a reclamantului, furnizând toate faptele și elementele necesare pentru a stabili că acesta a acționat într-un mod atât de „sistematic”. Aceste fapte sau elemente sunt, printre altele, următoarele: (a) reclamantul a făcut declarația la 1 februarie, care în Bulgaria este, din 2011, o zi dedicată comemorării tuturor victimelor regimului comunist; (b) a vorbit fără să i se fi dat cuvântul și exact în momentul în care Parlamentul se ridica pentru a comemora victimele regimului comunist cu un minut de reculegere; (c) l-a ridiculizat pe parlamentarul care propusese minutul de reculegere și evaluarea sa asupra „Tribunalului Poporului”; (d) declarația sa a fost precedată de un discurs în care a glorificat violența politică în care Partidul Comunist Bulgar s-a angajat în trecut.

9. Toate aceste fapte sau elemente cuprinse în a doua declarație a reclamantului, care sunt suficiente pentru a stabili sau a dovedi un plan și o metodă fixe din partea reclamantului, trebuie analizate și examinate împreună – alături de conținutul și caracterul abuziv al acestei declarații – precum și, desigur, conținutul celei de a treia declarații a reclamantului și împrejurările în care a fost făcută, care arată, de asemenea, existența unui plan fix și intenția de a abuza de puterile sale. Nu este rolul Curții să conteste constatarea majorității Curții Constituționale că a treia afirmație ar putea fi într-adevăr atribuită reclamantului.

10. Astfel, preocuparea mea inițială că măsura, astfel cum a fost interpretată de Curtea Constituțională, ar putea constitui o limitare largă a libertății de exprimare poate fi depășită prin modul în care această instanță a aplicat în cele din urmă legea în circumstanțele cauzei. În această lumină, consider, la fel ca hotărârea la paragraful 101, că revocarea reclamantului din funcție a fost „prevăzută de lege”.

OPINIA SEPARATĂ A JUDECĂTORULUI ZÜND

1. Cu tot respectul, nu sunt de acord cu punctul de vedere conform căruia articolul 10 nu a fost încălcat în prezenta cauză.

2. În conformitate cu articolul 5 § 1 (2) din Regulamentul Parlamentului bulgar, vicepreședinții pot fi revocați din funcție înainte de sfârșitul mandatului lor dacă, printre

altele, o treime din membrii Adunării propun demiterea lor din cauza (a) unui abuz „sistematic” de putere, sau (b) o „neîndeplinire sistematică a îndatoririlor care intră în sfera lor de competență ”a se vedea punctul 48 (b) din hotărâre).

3. Adunarea și-a întemeiat decizia privind revocarea reclamantului din funcția de vicepreședinte al Parlamentului pe trei incidente. În primul rând, pe discursul viguros rostit în calitate sa personală de membru al Adunării cu privire la tratatul propus cu (atunci) Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (a se vedea paragrafele 6-8 din hotărâre); în al doilea rând, pe declarația făcută în numele grupului său cu privire la propunerea unui alt grup de a ține un minut de reculegere pentru comemorarea „victimelor regimului comunist” (a se vedea paragraful 12 din hotărâre) și comportamentul său după ce președintele Parlamentului i-a invitat pe deputați să respecte minutul de reculegere (a se vedea punctul 13 din hotărâre); și în al treilea rând, pe declarația emisă de Partidul Socialist Bulgar la 13 februarie 2018, atribuită reclamantului, potrivit căreia „Tribunalul Poporului” a fost solicitat de Puterile Aliate în cel de-al Doilea Război Mondial și a fost o „justiție necesară și inevitabilă pe timp de război”, o declarație retrasă imediat de partid ca fiind doar un proiect neaprobat de Birou și care nu reflectă poziția partidului (a se vedea paragraful 14 din hotărârea).

4. De la bun început, aș dori să subliniez că celebra poziție a acestei Curți în *Handyside c. Regatul Unit* (7 decembrie 1976, § 49, seria A nr. 24) este că libertatea de exprimare constituie „unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți [democratice]” și „se aplică nu numai « informațiilor » sau « ideilor » care sunt primite favorabil sau considerate inofensive sau indiferente, dar și celor care offensează, șochează sau deranjează statul sau orice sector al populației”. Pentru a pune în aplicare această înțelegere a libertății de exprimare în contextul discursului politic sau al dezbaterii pe probleme de interes public, Curtea a clarificat în *Perinçek c. Elveției* ([GC], nr. 27510/08, §§ 204, 206 și 280, CEDO 2015 (extrase)) că nu trebuie să fie impuse restricții sau sancțiuni asupra exprimării, cu excepția cazului în care aceasta ar putea fi considerată o chemare directă sau indirectă la violență sau o justificare a violenței, urii sau intoleranței. Astfel, într-o hotărâre recentă (*Erkizia Almandoz c. Spaniei*, nr. 5869/17, 22 iunie 2021), Curtea a constatat o încălcare a articolului 10 din cauza sancțiunii impuse de instanțele spaniole reclamantului, care a ținut un discurs încheiat cu exclamația „Trăiască Argala!” la un eveniment care omagia un membru de rang înalt al organizației teroriste basce ETA, ceea ce a fost considerat de autoritățile spaniole drept o glorificare a activităților teroriste. După cum a clarificat în mod corect judecătorul Lemmens, termenul „justificarea violenței, urii sau intoleranței” (sublinierea mea) trebuie înțeles în contextul discursului îndreptat împotriva anumitor grupuri de populație și nu poate fi înțeles ca o categorie separată care se distinge de apelurile la violență sau discursul de ură.

5. În contextul acestei jurisprudențe, primul și al treilea incident reținute împotriva reclamantului nu intră în domeniul de aplicare al restricțiilor legitime și proporționale privind libertatea sa de exprimare. El și-a exprimat în aceste două declarații punctul de vedere cu privire la proiectul unui tratat și – presupunând că el a fost autorul declarației în cauză – cu privire la rolul „Tribunalului Poporului” la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Acestea nu sunt cazuri de discurs care îndeamnă la violență sau incită la ură.

Acestea reflectă pur și simplu gândurile solicitantului cu privire la aceste aspecte. Același lucru este valabil și pentru discursul ținut de reclamant atunci când un minut de reculegere a fost propus în Parlament și i s-a dat cuvântul de către președintele Parlamentului. Pe de altă parte, ceea ce i se poate reproșa în mod legitim este faptul că a luat din nou cuvântul, fără permisiune, când minutul de reculegere era deja în curs de desfășurare.

6. Având în vedere cele de mai sus, nu rămâne decât un singur incident pentru care reclamantul poate fi criticat. După cum s-a menționat deja, un vicepreședinte al Parlamentului poate fi demis din funcție în caz de abuz sistematic de putere sau de neîndeplinire sistematică a atribuțiilor sale. O contravenție singulară nu poate fi echivalată cu un eșec sistematic fără interpretarea arbitrară a legii. A face acest lucru este incompatibil nu numai cu sensul obișnuit al termenului, ci și cu scopul legii. Un vicepreședinte poate fi revocat atunci când se consideră că nu poate sau nu dorește să îndeplinească atribuțiile funcției respective. Acest lucru nu se poate baza pe un singur incident. Majoritatea însăși consideră o astfel de interpretare ca fiind „poate neortodoxă” (a se vedea paragraful 99 din hotărâre). În opinia sa concordantă, judecătorul Serghides, deși nu își ascunde îngrijorările, încearcă să le depășească explicând că abaterea reclamantului, chiar dacă a fost un singur incident, a fost rezultatul unui plan fix și, prin urmare, poate fi considerată sistematică. Trebuie să nu fiu de acord. Reitez că discursul ca atare, dacă nu este legat de apeluri la violență, ură sau intoleranță, nu poate justifica restricții. O singură contravenție rămâne una singulară, chiar dacă este însoțită de un discurs cu care majoritatea nu este de acord sau pe care îl pot găsi chiar șocant.

7. Acestea sunt motivele pentru care, în umila mea părere, Parlamentul bulgar și Curtea Constituțională au încălcat articolul 10 prin revocarea și, respectiv, susținerea revocării reclamantului din funcția de vicepreședinte.